DESEMBER 2010 | NUMMER 10 ÅRGANG 42

Forskerforum
TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

FOTO: ARILD JUUL, NTNU VITSKAPSMUSEET

Nytt liv til daude dyr

Hundre år gamle dyr trekkjer publikum til naturhistoriske museum, og forskarane kastar seg over samlingane på jakt etter DNA.

Side 12–17

NY GRAND VITARA!

Suzuki har det suverent største modellutvalget i Norge på firehjulstrekk. Nå introduseres den nye Grand Vitara. Bilen er en fryd for øyet og som skapt for norske forhold. Et nydelig og glimrende gjennomført design både utvendig og innvendig er kombinert med meget gode kjøreegenskaper. Nye Grand Vitara kommer med nye motorer med lavere CO2 utslipp og drivstofforbruk. Automatgir er standard på både 140 HK og 169 HK bensinmotorene. Grand Vitara er konstruert med innebygget ramme og reduksjonsgir som gjør den overlegen en rekke av konkurrentene når det gjelder kjøring og fremkommelighet under vanskelige kjøreforhold og ved bruk av hengere. DDiS modellen har dessuten en hengervekt på 2 tonn.

COMFORTPAKKE
Inkludert i prisen!

- Automatisk klimaanlegg
- Nøkkelfri start
- Varmeseter
- Skinn girkule
- Skinn ratt med radiostyring
- Cruisecontrol
- El. vinduer foran og bak
- Tektylbehandlet

OUTDOORPAKKE
Inkludert i prisen!

- 4x4 med reduksjonsgir
- ESP/ABS
- Xenon hovedlys
- Lyktespylere
- Ekstra høy bakkeklaring
- Takrails
- Alu. felger
- "Privacy Glass" vinduer

KAMPANJEMODELL!

Comfortpakke og Outdoorpakke samt Nokian vinterhjul på alu. felg er inkludert i prisen!

Grand Vitara 5dørs kr. 389.900,-

SUZUKI

Som skapt for norske forhold!
www.suzuki.no

Veil priser levert Drammen. Frakt kommer i tillegg. CO2 utslipp fra 185 - 205 g/km Drivstofforbruk fra 7 - 10,6 l /100km.

12: Attraktive dyr

Samlingane ved naturhistoriske museum er meir aktuelle enn nokon gong, ikkje minst for forskarar som jaktar på genmateriale frå plantar og dyr.

20: Samtalen

– Tendensane i retning av ein akademisk kapitalisme er universelle, seier Knut Kjeldstadli. Også her i Noreg vil vi kome under press, meiner han.

24: Inspirerte av Arktis

Skjønnlitterære skildringar frå polarekspedisjonane må inn i litteraturhistoria, meiner litteraturforskarar ved Universitetet i Tromsø.

4: Aasland vil rydde opp

Mellombels tilsette med ekstern finansiering bør også ha krav på fast tilsetjing, meiner statsråd Tora Aasland.

5: Fekk feil råd om pensjon

Statstilsette som er fødde i desember 1943 vil tape store beløp på å ta ut alderspensjon frå folketrygda om dei blir ståande i jobben.

6: Forskingsrådet fornyar seg

Vil omorganiseringa av Forskingsrådet føre til endå meir styrt forsking, eller vil omleggingane styrke grunnforskinga?

7: Arkivarar utan grenser

Ei norsk avdeling av «Arkivarer uten grenser» er på trappene. Organisasjonen jobbar for internasjonal solidaritet på arkivfeltet.

8: Insekt på vent

Tusenvis av insekt frå brannområdet i Froland blir ikkje artsbestemte. Artsprosjektet avslo søknaden frå Nina om vidare finansiering.

FASTE SIDER

27: Historiske bilder
29: Leder
30: Kronikk
32: Bøker
34: Debatt
37: Gjesteskribenten
41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 10/2010 – 42. årgang
Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.
UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01
ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no
FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no
JOURNALIST: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no
KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no
REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskulen i Volda
ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no
For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no
Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Stai. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.
ISSN 0800-1715. Opplag: 18 400

Fagpressen F OPPLAGSKONTROLLERT

Midlertidighet i akademia:

Oppryddingen begynner nå

Hvem som finansierer forskningen, har ingenting å si: Midlertidig ansatte forskere skal uansett ansettes fast etter fire år, konkluderer Tora Aasland.

– Når det gjelder ekstern finansiering, må man være tydelig på at etter fire år skal man ha fast stilling. Fireårsregelen skal benyttes, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland til Forskerforum.

Arbeidsgivere i akademia bruker ekstern finansiering av forskningsprosjekter som et påskudd til ikke å ansette fast. Dette er konklusjonen i en fersk rapport om midlertidighet i sektoren (se faktaboks). Aasland er klar på at tjenestemannslovens bestemmelse om at ansatte på midlertidige kontrakter over fire år skal ansettes fast, gjelder uansett finansieringskilde.

– Det er behov for opprydning, og alle parter vil være tjent med å ha en bedre forutsigbarhet selv om det er ansettelse på grunnlag av ekstern finansiering. Men jeg legger også vekt på at det må være en blanding som trygger den enkelte arbeidstaker og ivaretar innovasjonskraften og dynamikken på arbeidsplassen. Enhver akademisk institusjon bør være fleksibel, sier Aasland.

Fleksibiliteten har imidlertid gått for langt i store deler av universitets- og høyskolesektoren: Ifølge rapporten er 20 prosent av undervisere og forskere i universitets- og høyskolesektoren midlertidig ansatt. Det er dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet for alle næringer.

Strid om fortrinnsrett

Arbeidsgruppen er delt i et spørsmål om ekstern finansiering av forskningsprosjekter: Skal man beholde fortrinnsretten for fast ansatte på eksternt finansierte prosjekter? Et mindretall bestående av tjenestemannsorganisasjonene ønsker å beholde fortrinnsretten, som innebærer at dersom finansieringen til prosjektet bortfaller, skal de fast ansatte ha fortrinnsrett på andre ledige stillinger.

– Forslaget fra flertallet innebærer å erstatte en lovfestet rettighet med en oppfordring om å bruke fast tilsetting på eksternt finansierte prosjekter. Dette er en uakseptabel svekkelse av rettighetene for ansatte på ekstern finansiering, sier Bjørn T. Berg, leder i Forskerforbundets fagpolitiske avdeling og medlem i arbeidsgruppen som har lagt frem rapporten om midlertidighet i universitets- og høyskolesektoren.

– Ansatte på ekstern finansiering kan sies opp når inntektene bortfaller. Dersom fortrinnsretten faller bort, innebærer fast tilsetting ingen andre fordeler enn rett på formell oppsigelse samt noe lengre oppsigelsestid for denne gruppen. Dette er alvorlig siden andelen eksternfinansiering er økende og stadig flere ansettes på ekstern finansiering, sier Berg.

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– Jeg er skeptisk til å svekke tryggheten, sier statsråd Tora Aasland.

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– Det er trist at utvalget bruker tid på å foreslå svakere rettigheter, sier Bjørn T. Berg.

Aasland støtter mindretallet

– Flertallet i arbeidsgruppen mener at fortrinnsretten skaper problemer for institusjonenes valgfrihet, og at kvalifikasjonsprinsippet blir skadelidende. Det er Forskerforbundet sterkt uenig i.

– Du skal uansett ansette etter kunngjøring og etter kvalifikasjoner, så vi forutsetter at de som ansettes, er kvalifisert, og at de vil bli ytterligere kvalifisert underveis i sitt arbeid. Fortrinnsrett gjelder bare for annet passende arbeid, så de vil ikke få fortrinnsrett til arbeid de ikke er kvalifisert til, argumenterer Berg.

Frustrerte forskere

Forskerforbundets hovedtillitsvalgte ved NTNU, Svein Olav Antonsen, forteller at han ukentlig blir kontaktet av vitenskapelig ansatte som lurer på om deres ansettelsesforhold er lovlig eller ikke.

– De fleste tar kontakt fordi de opplever det å være midlertidig ansatt som vanskelig. Det kan være et problem for dem å få banklån, og de kan oppleve det vanskelig å se at kollegaer som går ut i annen type virksomhet, får fast jobb fra dag én. For eksempel ved forskningsinstitutter hvor det er strengere krav til fast tilsetting.

Antonsen understreker at langt fra alle henvendelsene til Forskerforbundet om midlertidighet dreier seg om ulovlige forhold, men at andelen midlertidig tilsatte uansett er langt høyere i universitetssektoren enn i næringslivet og forskningsinstituttene.

– Det er et paradoks at både industrien og private forskningsinstitutter, som er avhengige av ekstern finansiering, ansetter fast, mens universitetene bruker det som en unnskyldning til å ansette midlertidig. Selv om lovverket åpner for mer midlertidige tilsettinger i staten, er det ikke gitt at man kan bruke mer midlertidige kontrakter. Dersom man har en fast tilgang av eksterne midler, kan man jo tilsette forskere fast, slik man gjør i private bedrifter.

Argumentasjonen har allerede nådd frem til regjeringskorridorene, hvor Aasland tilkjennegir sin sympati.

– I dette tilfellet er jeg tilbøyelig til å støtte mindretallet. Jeg har ikke tatt en endelig beslutning, men jeg ser mange gode argumenter for at fortrinnsretten ikke skal svekkes.

– Hvorfor har du sympati med mindretallet i dette spørsmålet?

– Det har noe med forutsigbarheten å gjøre, at man har en opparbeidet fortrinnsrett og det gir en trygghet for den enkelte ansatte, og jeg vil være skeptisk til å svekke den.

Vil oppheve fireårsregel for stipendiater

Et annet konfliktpunkt i arbeidet med rapporten har vært om stipendiater skal kunne telle med stipendiattiden i opparbeiding av rettigheter som ansatt. Gjeldende forståelse av lovverket innebærer at en doktorgradsstipendiat som går rett fra ferdig doktorgradsarbeid og over i en midlertidig stilling, får styrket stillingsvern. I praksis får personen det samme oppsigelsesvernet som en fast ansatt.

Det var blant annet på bakgrunn av dette at to tidligere stipendiater saksøkte Universitetet i Oslo tidligere i år for å få fast tilsetting. Partene gikk til slutt med på et forlik, uten at saken ble prøvd i retten.

Gruppens flertall konkluderte med at stipendiater ikke skal opparbeide styrket stillingsvern under hele stipendiattiden, men bare for det ene året som er pliktarbeid. Forslaget møter støtte fra Aasland:

– Jeg vil avvente høringene før jeg tar en endelig beslutning, men jeg har signalisert at jeg har stor sympati for at man ikke skal få uttelling for stipendiattiden, men jeg er åpen for at det fjerde pliktåret skal gi ansiennitet. Det viktigste er at vi har forutsigbarhet.

Bjørn T. Berg i Forskerforbundet mener derimot at gruppen skulle holdt seg helt unna spørsmålet.

– Det er litt trist at et utvalg som skal foreslå tiltak for å redusere midlertidighet, bruker tid på å foreslå svakere rettigheter for stipendiatgruppen, for det vil ikke føre til redusert bruk av midlertidighet, sier Berg.

Av Aksel Kjær Vidnes

Rapport om midlertidighet

Rapporten *Bruk av midlertidig tilsetting i universitets- og høyskolesektoren* er utarbeidet av en partssammensatt arbeidsgruppe. Rapporten ble presentert på Forskerforbundets årlige forskningspolitiske seminar 2. november. Gruppen består av representanter fra Forskerforbundet, Tekna, YS Stat, LO Stat, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Bergen, Universitetet i Oslo og Høgskolen i Volda. Gruppen ble ledet av direktør i Nova Magnus Rindal.

Pensjon:

Ble villedet – må ta tapet

Hans Hjerpekjøn og opp til 136 andre som er født i desember 1943, må betale dyrt for å fortsette i jobben fram til de blir 70.

– Jeg har både helse og lyst til å fortsette å jobbe, derfor spurte jeg Statens pensjonskasse hvordan det ville slå ut i form av pensjonsytelser, forteller Hans Hjerpekjøn. Han er ansatt som høgskolelektor ved Høgskolen i Vestfold og er én av 137 pensjonerte eller delvis pensjonerte medlemmer i Statens pensjonskasse (SPK) som er født i desember 1943. Denne gruppen vil tape store beløp på å ta ut alderspensjon fra folketrygden samtidig som de blir stående i jobben.

Fikk feil råd

Hjerpekjøn og flere andre som Forskerforbundet har vært i kontakt med, reagerer på at de ikke har fått mulighet til å ta et informert valg om sin egen pensjon før det var for sent. Først i oktober kom de siste reglene for utregning av pensjon for 1943-kullet. Da ble det klart at de som er født fram til og med november 43, ikke skal tape på å stå i jobben samtidig som de tar ut alderspensjon fra folketrygden. De desemberfødte fikk ikke denne muligheten og må slutte i jobben før 1. januar 2011 hvis de skal unngå å tape pensjonsytelser.

– Det er ikke mulig for offentlig ansatte å slutte i jobben med mindre enn tre måneders varsel, så vi kunne ikke forutse konsekvensene av de nye reglene, påpeker Hjerpekjøn. Han viser til at han selv fikk råd fra SPK om at det ville lønne seg å bli stående i jobb.

Rammet av samordning

Samordningsreglene for offentlig tjenestepensjon ble avklart sent i høst (se faktaboks), og før 12. oktober lå det an til at også 1943-kullet skulle samordnes. Ifølge SPK spurte mange fra 1943-kullet om det ville lønne seg å stå i jobb etter fylte 67. Tidligere i år sendte SPK brev til Arbeidsdepartementet med spørsmål om nærmere bestemmelser for 43-kullet. Den 12. oktober endret departementet reglene.

– Regjeringen er opptatt av å forhindre at noen kommer i en uheldig situasjon som de ikke kunne forutse, sa arbeidsminister Hanne Bjurstrøm i en pressemelding.

Bryter bruttogarantien

Ifølge juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen i Forskerforbundet har en rekke medlemmer i 43-kullet både søkt om folketrygdpensjon og valgt å stå i jobben. Flere av regnestykkene viser at disse kommer under bruttogarantien på 66 prosent pensjon i forhold til sluttlønn.

FOTO: HØGSKOLEN I VESTFOLD

– Plutselig fikk jeg beskjed om at jeg hadde fått gale råd om pensjon, sier Hans Hjerpekjøn.

– Saken er at offentlige tjenestemenn får redusert sin tjenestepensjon med opp til 50 000 kroner i året fordi de jobber de tre årene mellom 67 og 70 år og samtidig tar ut alderspensjon fra folketrygden, slik det er anledning til, sier Nilssen.

Hans Hjerpekjøn er blant dem som vil tape 50 000 kroner i året.

– Hvis ikke myndighetene finner en løsning for oss desemberbarna, må vi vurdere rettslige skritt, sier Hjerpekjøn.

Av Andreas Høy Knudsen

Samordning

Offentlig ansatte som står i jobb etter fylte 67 og samtidig tar ut alderspensjon fra folketrygden, får samordnet offentlig tjenestepensjon som om begge pensjoner tas ut samtidig. Dette reduserer den samlede pensjonen og er i strid med pensjonsreformens intensjon om at det skal lønne seg å stå lenger i jobb. Den 12. oktober ble 1943-kullet unntatt fra samordning, men det gjelder ikke hvis man er født i desember.

Forskningsrådet omorganiserer:

– Har en gyllen mulighet

Frykt for mer styrt forskning. Håp om styrking av grunnforskningen. Reaksjonene er delte når Forskningsrådet fornyer seg selv fra nyttår.

FOTO: CEES

– Forholdet mellom styrt og fri forskning er galt, sier Nils Christian Stenseth.

FOTO: FORSKNINGSRÅDET

– Vi tilpasser oss samfunnsutfordringene, sier Arvid Hallén.

– Forskningsrådet har nå en gyllen mulighet. De er *for* å styrke de frie forskningsarenaer, og nå har de mulighet til å gjennomføre en omorganisering som reelt sett fører til det.

Det sier Nils Christian Stenseth, preses i Det Norske Videnskaps-Akademi og leder for Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis ved Universitetet i Oslo, om Norges forskningsråds kommende omorganisering.

– Nå har de muligheten

Stenseth er opptatt av at endringene i Forskningsrådet, som skal tre i kraft fra 1. januar, først og fremst skal gagne grunnforskningen.

– Det som er mitt og akademiets anliggende, er å sikre den grunnleggende og nysgjerrighetsdrevne vitenskapen best mulige kår. Det kan hende at den omorganiseringen som nå skjer, er en positiv utvikling.

Omorganiseringen som Forskningsrådet skal gjennomgå, blir den første på sju år og innebærer at dagens tre divisjoner blir til fire. Det opprettes divisjoner for vitenskap, innovasjon, velferdsstatsforskning og miljøforskning (se faktaboks).

Stenseth har en klar oppfatning av hva han ønsker seg:

– Divisjon for vitenskap skal ha ett kriterium: solid, grunnleggende forskning, uten å tenke på anvendelse. Det er det relative forhold mellom styrt og fri forskning som i dag er galt. Det er først og fremst departementet og sektordepartementene som er skyld i det, men nå har de mulighet til å styrke den delen, sier Stenseth.

Frykter trangere satsing

Forskningsrådet engasjerer også på Stortinget, hvor opposisjonen er delt i synet på å trekke ut egne divisjoner for tematiske forskningssatsinger som klima og velferdsstat.

– Generelt mener jeg at Forskningsrådet må ha rett til å organisere seg hensiktsmessig i forhold til vedtatt politikk. Men fra vår side syns jeg det forsterker den veldig tematiske satsingen som vi er kritiske til. Vi ønsker større grad av frihet, uavhengig av tema. Jeg er redd for at dette kan gjøre det enda trangere for forskningen, sier Høyres forskningspolitiske talsmann Henning Warloe.

Forskningspolitisk talsmann i Fremskrittspartiet, Tord Lien, stiller seg imidlertid positiv til den samme endringen.

– Det er et behov for å se på mer helhetlige strategiske løp for forskningen. De to nye divisjonene knyttet til velferdsstaten og energi og miljø ser ut til å kunne ivareta akkurat det. Det tror jeg er fornuftig, sier Lien, som noe uventet gir honnør til både Kunnskapsdepartementet (KD) og Forskningsrådet:

– Vi står overfor noen rimelig heftige utfordringer. Uansett hva SSB mener, må vi løse velferdsutfordringene på best mulig måte med lavest mulig ressursbruk. Da trenger vi kompetanse på dette. Varme hender er fint, men jeg vil heller si at vi trenger kompetente hender. Da er det bra at man i KD og Forskningsrådet tar dette på alvor.

Forskningsrådets administrerende direktør Arvid Hallén mener omorganiseringen langt på vei etterkommer Stenseths ønske om fokus på grunnforskning, men mener at premisset er feil.

– Det er riktig at omorganiseringen av vitenskapsdivisjonen gjør at den blir mer rettet mot mål og virkemidler for kvalitet og effektivitet i forskningssystemet. Dette vil kunne styrke vårt arbeid for kvalitet, samarbeid og internasjonalisering i hele forskningssystemet. Men det representerer ikke noe brudd. Vi har hele tiden hatt et klart fokus på grunnforskningens rolle, og halvparten av alle midler gjennom Forskningsrådet klassifiseres som grunnforskning, sier Hallén.

Opprettholde innflytelse

Hallén mener at omorganiseringen skal føre til at Forskningsrådet blir bedre rustet til å møte den forskningspolitiske virkeligheten. Det er derfor begrepsbruken i den nye organisasjonsinndelingen er så gjenkjennelig fra forskningsmeldingen *Klima for forskning*, som ble lagt frem i 2009. De fire divisjonene er ifølge Hallén en tolkning av regjeringens ni forskningspolitiske mål.

– Når dere så tydelig trekker ut velferdssamfunnet og miljø som satsingsområder – vil det føre til mindre forskning på andre områder som ikke faller under det dere trekker frem som viktig?

– Hvordan vi organiserer oss, vil hele tiden måtte spille på de prioriteringer som gjøres i forskningen og politikken. Organiseringen vil ikke i seg selv binde dette noe mer opp. Det er mer det at vi tilpasser vår organisering til sentrale samfunnsutfordringer, slik at vi kan bli bedre i oppfølgingen av disse. Når klima, energi og miljø er en hoveddimensjon i forskningssatsingen, vil denne organiseringen bidra til at vi blir bedre forskningsstrategiske aktører, at vi kan utvikle det faglige og strategiske grunnlaget for hva som er gode satsinger på disse områdene.

– Er omorganiseringen en måte å beholde posisjon og makt på i et forskningspolitisk landskap i endring?

– Jeg kan formulere det litt annerledes: Vi er gitt en veldig tydelig rolle i forskningspolitikken. Vi har en vesentlig stemme som rådgiver i forskningspolitikken. Vi skal være en sentral aktør som tar ansvar for å utvikle gode forskningsstrategier, og vi skal være en aktør som iverksetter nasjonale satsinger. Vi kanaliserer betydelige offentlige midler, sju milliarder årlig. Da må jeg sikre at vi er optimalt organisert for å løse dette oppdraget. Hvis vi ikke er optimalt organisert, slik at det svekker vår evne til å løse oppdraget, vil det også svekke vår innflytelse.

Varige endringer

Ved Universitetet i Bergen stiller rektor Sigmund Grønmo seg kritisk til at Forskningsrådet velger å omorganisere seg akkurat nå.

– Jeg har ikke sterke meninger om hvorvidt dette er en god omorganisering eller ikke, men jeg syns det er litt overraskende at Forskningsrådet velger å foreta en slik intern omorganisering rett i forkant av den forestående evalueringen, som etter alt å dømme skal evaluere den interne organiseringen.

Han mener at Forskningsrådet ville vært tjent med å vite resultatet av evalueringen som skal igangsettes i 2011, før de gjennomfører omorganiseringen.

Hallén syns imidlertid det ville vært feil å vente så lenge, og vil heller evalueres på den nye organisasjonsformen.

– Vi mener det er feil å vente i to år. Det er det også forståelse for i departementet, sier Hallén, som har stor tro på at endringene de nå gjennomfører, vil være mer bestandige enn det politiske bildet.

– Jeg vil ikke knytte omorganiseringen en til en opp til forskningsmeldingen. Det kunne lede til den tolkning at organiseringen må revideres allerede når vi får en ny forskningsmelding. Jeg er sikker på at dette er mer varige samfunnsutfordringer og prioriteringer. Men samtidig ligger det en tanke om at vi må tenke dynamisk og være beredt til å tilpasse vår organisering til det vi tror er best for å løse vårt oppdrag i samfunnet.

Av Aksel Kjær Vidnes

De nye divisjonene

Divisjonene som skal erstatte dagens Divisjon for vitenskap, Divisjon for store satsinger og Divisjon for innovasjon:

- Divisjon for vitenskap, knyttet til grunnforskning og institusjonelle satsinger
- Divisjon for innovasjon, knyttet til forskning i og for næringslivet
- Divisjon for velferdsstatens utfordringer, knyttet til helse, velferd og utdanning
- Divisjon for globale utfordringer, knyttet til energi, miljø og klima

Ny norsk solidaritetsorganisasjon:

Grenseløse arkivarer

Internasjonalt har Arkivarer uten grenser eksistert i tolv år. Nå etableres en norsk avdeling.

– Vi vil jobbe for internasjonal solidaritet på arkivfeltet. Målsettingen er å bidra til økt forståelse for arkiv som en kilde til demokratibygging og kunnskap om et samfunn, sier Karianne Schmidt Vindenes. Hun er fylkesarkivar i Sogn og Fjordane og sitter nå i interimsstyret som forbereder stiftelsen av den nye solidaritetsorganisasjonen.

– Jeg hørte om Arkivarer uten grenser da jeg var i Frankrike for noen år siden. Vel hjemme i Norge snakket jeg med kollegaer om å etablere en norsk avdeling, før jeg tok kontakt med Arkivarforeningen for å høre om de var interessert i å hjelpe til.

Spansk moderorganisasjon

Spanske Arkivarer uten grenser – Arxivers sense Fronteres – ble stiftet i Barcelona i 1998. Snart fikk organisasjonen også en fransk avdeling, og nå er altså en norsk på trappene. Ambisjonen er å få til et stiftelsesmøte i mai neste år, i forbindelse med Det 5. norske arkivmøtet i Tromsø.

– Alt er ennå på planleggingsstadiet. Men vi vil jobbe for allmenn tilgang til arkiv og dokumentasjon, og enkeltpersoners rettigheter i en slik forbindelse, forteller Vindenes.

I første omgang ser ikke norske Arkivarer uten grenser for seg at de skal utgjøre et utrykningsteam ved naturkatastrofer eller krigshandlinger.

– Men når noe hender, ønsker vi i alle fall å gjøre oppmerksom på problemstillinger knyttet til arkiv. I en krigssituasjon kan noen for eksempel ønske å ødelegge et arkiv, noe vi kanskje kan bidra til at ikke skjer.

Viktige norske erfaringer

Organisasjonen har alle slags arkiv i tankene, det være seg historiske, private eller offentlige, statlige eller regionale.

– Her til lands har vi bred erfaring med blant annet digitalisering, som er viktig både for å bevare arkiver, men også for å gjøre dem tilgjengelige.

Vindenes mener norske arkivarer har spesielt mye kunnskap om utvikling og bruk av systemer, enten det er snakk om å skape nye arkiv eller man ønsker å forbedre eksisterende.

– Vi jobber mye med å gi råd til de som skaper arkiv, for eksempel kommuner eller statlige etater, noe som er mindre utbredt i mange andre land. Det er erfaringer som kan være nyttige å bringe videre, påpeker Vindenes.

Hun understreker at alt vil skje i samarbeid med lokale og nasjonale institusjoner.

FOTO: KRISTJÁN LOGASON

– Når en katastrofe skjer, er det viktig at arkiv ikke går tapt, sier Karianne Schmidt Vindenes.

– Meningen er ikke å være noen kontrollinstans. Men vi håper for eksempel å kunne reise ut i forbindelse med opplæringsprosjekter eller få i stand hospiteringsordninger.

Av Siri Lindstad

Arkivarer uten grenser

- Den spanske moderorganisasjonen ble stiftet i 1998.
- Den norske avdelingen er et samarbeid mellom Arkivarforeningen, Landslaget for lokal- og privatarkiv, Norsk Arkivråd og Riksarkivet, på initiativ fra Karianne Schmidt Vindenes.

Arkivarforeningen

- Fagpolitisk forening i Forskerforbundet.
- Medlemmene arbeider i kulturvern-institusjoner og med dokumentforvaltning i offentlige og private virksomheter.

Manglar finansiering:

Insekta blir i frysaren

Tusenvis av insekt frå brannområdet i Froland ventar på å bli identifisert. Men utan pengar blir insekta liggjande i fryseboksen.

– Det er frustrerande å sitje med store mengder data som vi skulle ha jobba vidare med, seier forskar Anne Sverdrup-Thygeson ved Norsk institutt for naturforskning (Nina).

Som Forskerforum fortalde om i førre nummer, har forskarane ved Nina venta på midlar til vidare kartlegging og artsbestemming av insekt som er samla inn etter skogbrannen i Froland i 2008. Men i november kom avslaget frå Artsdatabanken, som står ansvarleg for Artsprosjektet. Prosjektet vart oppretta i 2009 for å betre kunnskapen om mangfaldet av norske artar.

– Artsprosjektet var den mest nærliggjande staden å søkje om midlar. Etter ein skogbrann vil det dukke opp mange artar som blir fremja av brann, og dette mangfaldet er dårleg kjend i Noreg, seier ho.

Blir inga oppfølging

Forskarane ved Nina søkte i utgangspunktet om midlar både til innsamling og artsbestemming for sommaren 2009.

– Men løyvinga vi fekk frå Artsprosjektet, vart avkorta, og difor prioriterte vi innsamling og førebels rapportering av artar som lèt seg bestemme i felt, som sopp og lav. Insekta måtte frysast ned.

Innsamlinga i felt sommaren 2010 måtte instituttet ta på si eiga kappe. Og når prosjektet heller ikkje fekk midlar i november, må tusenvis av insekt framleis bli i frysaren.

– No blir det heller ikkje oppfølging i brannfeltet neste år, slik vi hadde håpa på, seier Sverdrup-Thygeson.

– Så lenge insekta ikkje er artsbestemt og analysert, får vi ikkje publisert noko om insekta, og vi kan ikkje samanhalde funn med rapportane frå dei andre forskingsprosjekta som studerer verknadene etter Frolands-brannen. Fleire andre forskingsprosjekt i Froland vil gå sin gang i fleire år framover, mellom anna jobbar Institutt for skog og landskap med eit stort prosjekt om verknader for skogbruket.

Sverdrup-Thygeson presiserer at ho ikkje er kritisk til Artsprosjektet.

– For eit forskingsinstitutt er det å søkje om pengar og få avslag ein del av gamet. Men det er synd at det ikkje er mogleg å finne finansiering til artsbestemming nokon stad når det er lagt ned så mye tid og arbeid i innsamling av data. Det er ein stor og ressurskrevjande jobb å bestemme insekt, og dette krev ein del finansiering, seier ho.

– Langsiktig forsking lider

Dagleg leiar Gunnar Jordfald i Forskningsinstituttenes fellesarena (FFA) meiner denne saka illustrerer ein del av vanskane i instituttsektoren.

– Ein stor del av forskinga, og spesielt ved institutta, er prosjektbasert, og den langsiktige forskinga lider under dette. Mangelen på langsiktig tenking blir særleg synleg innafor ein del naturforsking, der ein gjerne treng å overvake utviklinga over fleire år, seier Jordfald.

– Saka illustrerer også kor lite fleksibilitet det er i systemet til å kunne utnytte sjansane som dukkar opp, slik som i Froland. Men institutta er avhengige av ekstern finansiering.

Prosjektkoordinator Ingrid Salvesen i Artsdatabanken seier det er stor konkurranse om midlane frå Artsprosjektet.

– Men når Artsprosjektet har løyvd pengar til innsamling, bør ikkje arbeidet vidareførast og følgjast opp med pengar til artsbestemming?

– Artsprosjektet er ikkje eit overvakingsprogram. Vi prøver å sjå saka frå mange sider, men diverre fekk ikkje søknaden god nok fagleg evaluering til å nå opp i konkurransen med andre søkjarar, seier Salvesen.

Av Johanne Landsverk

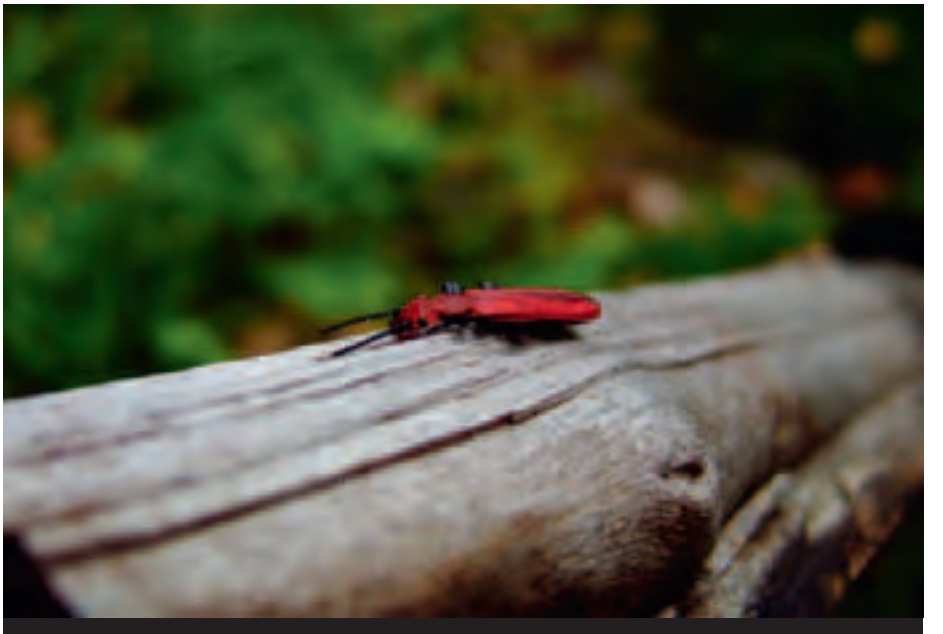

FOTO: ANNE SVERDRUP-THYGESON

Etter ein brann dukkar det opp artar som er lite kjend. Sinoberbilla lever mellom borken og veden i død osp.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Det er synd at det ikkje er mogleg å finne finansiering, seier Anne Sverdrup-Thygeson.

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundets livsforsikringer:

Høyere ytelser til lavere priser!

Siden 2003 har forsikringssummen økt med 34 %. Samtidig har prisen sunket med 11 %. *

* Eksempelet gjelder medlem 40 år. Tilsvarende prisnedgang for øvrige alderstrinn.

Forskerforbundets livsforsikringer vil ha uendret pris neste år.
Men forsikringssummen vil fortsette å øke.

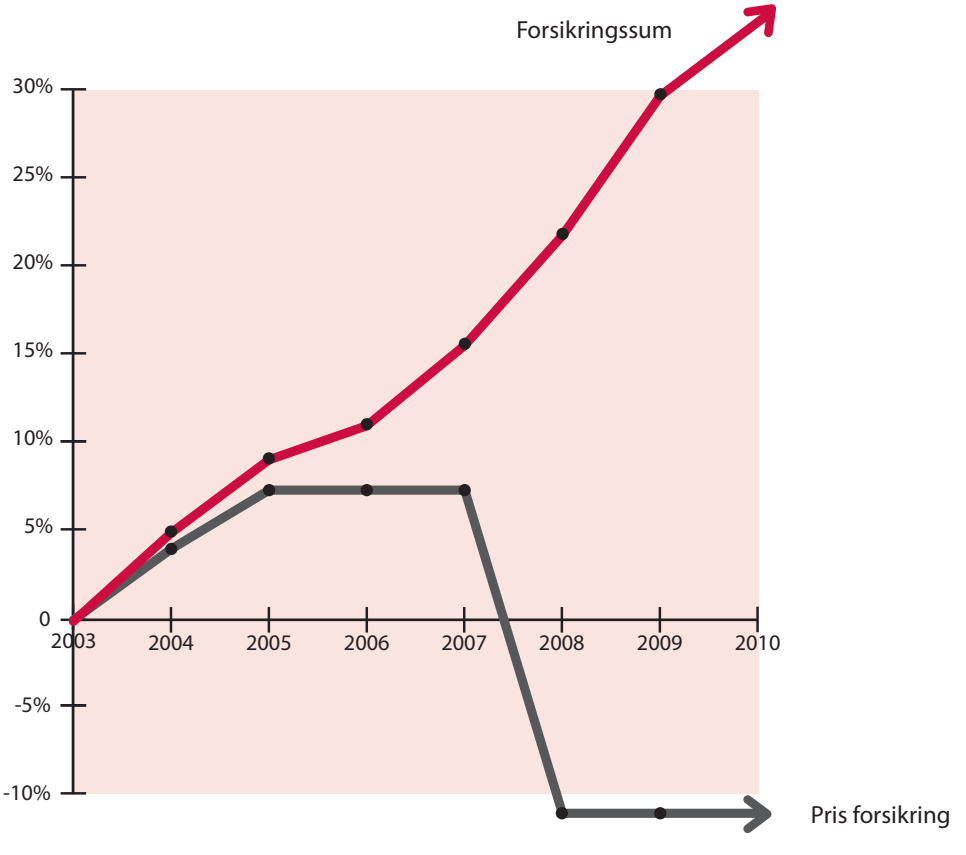

Ta kontakt så får du vite mer!

Forskerforbundets forsikringskontor

21 02 34 30 | forsikring@forskerforbundet.no | www.forskerforbundet.no/forsikring |

Ønsker forskjeller i forskningstid

Forskningsrådets administrerende direktør Arvid Hallén vil ha mer differensiert forskningstid. – Forskningsressursene i institusjonene må i større grad skjevfordeles ut fra ambisjoner, prestasjoner og oppgaver. Forskningstiden kan ikke lenger fordeles jevnt utover som en individuell rettighet, sier Hallén til Aftenposten. Men leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne mener utviklingen mot egne avtaler for forskningstid er en fare for grunnprinsippet om forskningsbasert undervisning.

Hemmelighold ved UiO

Universitetet i Oslo (UiO) har holdt en underslagssak hemmelig for departementet og Riksrevisjonen. I oktober kom det fram at en medisinprofessor hadde underslått 91 000 kroner fra UiO, og at hun ble bedt om å gå av i fjor. I henhold til regelverket i Statens personalhåndbok skulle mislighetene ha blitt rapportert til både departementet og Riksrevisjonen umiddelbart. Men UiO valgte likevel å holde tett om saken, skriver Universitas.

Stor motstand mot fusjon

40 prosent av de tilsatte ved Høgskolen i Oslo (HiO) sier nei til å fusjonere med Høgskolen i Akershus. 37 prosent sier ja til sammenslåing, og 23 prosent sier at de vet ikke, ifølge en meningsmåling utført av Synovate. Meningsmålingen er bestilt av Norsk Fysioterapeutforbund, Utdanningsforbundet og Forskerforbundet ved HiO. Rektor Sissel Østberg ved HiO sier til Dagens Næringsliv at spørreundersøkelsen ikke endrer høyskolens fusjonsplaner. Fusjonsvedtak i styrene er berammet til 9. desember.

Norske universiteter minst grønne

Norske universiteter gjør det dårlig på miljø sammenliknet med verdens beste, skriver Universitetsavisa. Av de 20 undersøkte universitetene havner NTNU på 9. plass med 32 poeng, like foran Universitetet for miljø- og biovitenskap med 30 poeng og Universitetet i Bergen med 18. Universitetet i Oslo, som har bestilt undersøkelsen, får bare 20 poeng. MIT topper listen sammen med Göteborgs universitet og University of British Columbia.

Vil unngå dobbeltarbeid

Styret ved Universitetet i Oslo (UiO) (bildet) har laga ein plan for å utnytte administrasjons- og støtteressursane betre. Rektor Ole Petter Ottersen meiner det vil vere mogleg å forenkle dei administrative rutinane ved UiO. – Me skal unngå dobbeltarbeid og arbeide smartare og slik få eit større økonomisk handlingsrom som me kan kanalisere til forsking og undervisning, seier han til Uniforum. Leiar for Norsk Tjenestemannslag ved UiO, Ellen Dalen, uttaler at organiseringa av prosjektet ikkje gir rom for medverknad.

Ville diktere forskningsresultater

En rekke anerkjente norske forskningsinstitutter blir presset til å skrive under på kontrakter som gir staten alle rettigheter til resultatet, skriver Aftenposten. Arbeids- og inkluderingsdepartementet ville endre konklusjonene i en Sintef-rapport, men forskeren nektet, og rapporten ble aldri publisert av departementet. Angivelig skal ønsket om endring ha blitt presentert fordi rapportens opprinnelige konklusjon var i strid med politikken regjeringen ønsket å føre.

SINTEF

Bodø får universitet

Etter 13 års arbeid vil Høgskolen i Bodø (HiBo) endre navn til Universitetet i Nordland fra nyttår. Det ble endelig bestemt i Kongen i statsråd 19. november. – Nordland har hatt en lav andel av landets FoU-arbeid og lav kompetanse. Det er en utfordring som vi bedre kan løse som universitet enn som høyskole, sier en lykkelig rektor Pål Pedersen til Forskerforum.no. – Jeg ser frem til å kunne jobbe som universitetsrektor med å videreutvikle det vi har gjort de ti siste årene, uttaler han.

Foreleserne får skylda

Norske studenter mener at foreleseres pedagogiske kompetanse er den største bremseklossen i kampen for et bedre studietilbud, skriver Universitas. 49 prosent av norske studenter ønsker en forbedring av forelesernes pedagogiske kompetanse. Over en tredjedel ønsker mer undervisning og mer utdanning, ifølge en fersk undersøkelse gjennomført av Sentio for Universitas og Norsk studentorganisasjon.

Forskere fikk Språkprisen

Elisabeth Aasen og Jon Hellesnes har fått Språkprisen 2010 for fremragende språk i sakprosa. Aasen, som er statsstipendiat og kvinnehistoriker, mottok prisen for fremragende bokmål i sakprosa. Filosofiprofessor Hellesnes fikk prisen for fremragende nynorsk i sakprosa. De er «kunnskapsrike forskarar som vender seg til ei brei offentlegheit med bøker som både er velskrivne og vesentlege», skriver juryen i begrunnelsen.

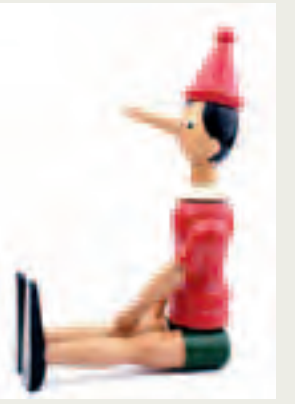

Forsker tatt for fusk

Årevis med forskning må makuleres etter at en forsker ved Norges idrettshøgskole (NIH) er tatt for fusk, skriver Aftenposten. En forskergruppe ved NIH har i fem år undersøkt barn og unges psykososiale utbytte av å drive idrett. Prosjektet, som har fått tre millioner kroner i bevilgninger fra Forskningsrådet, var i sluttfasen og på vei til å bli publisert. Men nå har forskeren innrømmet å ha manipulert datamaterialet som ligger til grunn for det omfattende prosjektet.

Konfliktfylt ved NTNU

To ansatte har stevnet Psykologisk institutt ved NTNU for brudd på arbeidsmiljøloven. Den nye ledelsen får skarp kritikk av ansatte, skriver Universitetsavisa. I løpet av det siste halvannet året har instituttet opplevd én politianmeldelse mot instituttlederen, to varslingssaker og to arbeidsrettssaker som er på vei. Ifølge kilder Universitetsavisa har snakket med, er forholdene verre enn noensinne ved instituttet som har rundt hundre ansatte og er et av NTNUs største.

Rolleblanding ved HiBo

Riksrevisjonen kritiserer Høgskolen i Bodø (HiBo) (bildet) etter at en fakultetsdirektør ved Profesjonshøgskolen signerte fakturaer fra fotballklubben Bodø/Glimt, hvor han selv var styreleder. Ifølge Riksrevisjonen har fakultetsdirektøren sittet i en dobbeltrolle. – Vi syns dette er uryddige forhold og dårlig økonomiforvaltning. I tillegg er det uklare habilitetsundersøkelser i saken, sier ekspedisjonssjef i Riksrevisjonen Per Anders Engeseth til Forskerforum.no.

Vil ha mer konkurranse i Nord

Nifu Step har kartlagt forskningsinnsatsen innenfor nordområdesatsingen i 2009. I rapporten kommer det fram at Universitetet i Tromsø satser mest på feltet. En stor andel av de nasjonale FoU-ressursene som går til Tromsø-miljøet, er bevilget over departementene, og ikke gjennom konkurranseutsatte forskningsprogram. Anne Kjersti Fahlvik i Forskningsrådet sier til På Høyden at flere nordområdemidler bør ut på anbud for å sikre et nasjonalt kunnskapsløft.

Museumsrevolusjonen

Kva er ein art? Og kvar kjem menneska frå? Naturhistoriske museum merkar større interesse for temaet blant publikum. DNA-metoden har også skapt ein revolusjon for forskarar ved musea.

Av Johanne Landsverk

Frå jubileumsutstillinga i NTNU Vitskapsmuseet.
Ulike stadium av menneskearten.
(Foto: Ole Morten Melgård)

– Vi merkar at publikum er opptekne av om fossila og dinosaurskjeletta våre er ekte, seier direktør Arne Bjørlykke ved Naturhistorisk museum i Oslo. (Foto: Erik Norrud)

– INTERESSA FOR EVOLUSJON og utvikling av artane har aldri vore større i samfunnet, og dette er ein internasjonal trend. Samlingane i naturhistoriske museum er også blitt mykje viktigare fordi vi i dag kan analysere utviklinga av genar. Slik sett har DNA-forskinga ført til ein revolusjon i museumsverda, seier Arne Bjørlykke, direktør ved Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo (UiO). Han står og betraktar eit digert dinosaurskjelett som står trugande på golvet blant dei gamle montrane i Geologisk museum på Tøyen.

– Vi merkar at publikum er svært opptekne av om fossila og dinosaurskjeletta er ekte. Dessutan er utstoppa dyr meir populære enn nokon gong. Folk vil sjå verkelege dyr, som gjev ei anna oppleving enn dyra dei møter i filmar og dataspel, seier han.

Bjørlykke meiner dei naturhistoriske musea er blitt mykje meir sentrale også for forskarar.

– Naturhistorisk museum sit på enorme mengder data, vi har prøvemateriale liggande som er fleire hundre år, og som vi kan utføre DNA-analysar på. Opphavleg skulle musea vise biomangfaldet i Guds skaparverk. Det er framleis viktig å dokumentere kva for artar som finst, men DNA-forskinga har gjeve oss eit nytt perspektiv på evolusjon. Vi kan gå inn i samlingane og studere endringar i utviklinga over fleire hundre år, seier Bjørlykke. Museet har materiale i magasina frå 1700-talet.

Slangar i dårleg forfatning

– Vi merkar at det er større etterspørsel frå forskarar som ønskjer data frå samlingane, seier Jon Lønnve, sjef for Seksjon for konserverings- og forskingsteknikk ved Naturhistorisk museum.

Han skal vise fram eitt av dei gamle magasina i underetasjen på Zoologisk museum.

– Dette er eigentleg tilfluktsrommet vårt, men her oppbevarer vi tusenvis av marine objekt. Vi har ikkje plass til dei andre stader, forklarer han.

I kjellaren ligg fleire magasin med hyller stappfulle av glas i mange variantar. Norgesglas er fylte med slangar og andre reptil, og ørsmå alligatorar stikk hovudet opp av spriten.

– Når glasa er utette, fordampar spriten. Det hjelper om det er mørkt og kaldt, men mykje av materialet her er i dårleg forfatning. Det eldste materialet her inne er frå 1800-talet.

– Kan ein finne DNA i så gammalt materiale?

– Ja, men jo eldre materialet er, jo meir fragmentert er DNA-et og jo mindre vil ein få ut av det til bruk i forsking. Vi veit heller ikkje alltid om materialet er fiksert i formalin før det vart lagt på sprit. Då er som regel løpet kjørt.

Han fortel at det tidlegare ikkje var mogleg å analysere svært gammalt materiale ved museet.

– Men no har vi akkurat fått eit nytt laboratorium som kan analysere DNA-materiale til dømes frå istida.

Lønnve viser fram skuffar med små boksar fulle av DNA-materiale.

– Dette er genmateriale frå ein plante i høgalpine strok i Afrika. Ved å studere genetikken til plantar som lever i desse isolerte områda, kan ein mellom anna finne ut korleis genetisk diversitet blir påverka av til dømes klimaendringar. Ein kan også trekkje parallellar til korleis planten har spreidd seg etter istida.

Ei ny verd med DNA

Museet har eigne samlingar av typemateriale der førstegongsbestemte artar er beskrivne.

– Om nokon lurer på om dei har funne ein ny art, kan dei kome hit og samanlikne med originalmaterialet, seier han.

Lønnve er einig med Bjørlykke i at oppdaginga av DNA har skapt ei heilt ny verd for forskinga.

– Og enno har vi berre sett byrjinga på den utviklinga, meiner han.

Han fortel at DNA kan samlast inn på ulike vis. Ein kan ta vevsprøver av både plantar og dyr. Materialet blir fryst, tørka eller lagt i konserveringsvæske.

– Eitt av forskingsprosjekta her, som bygger på vevsprøver av spermiar, handlar om utruskap blant sporvefuglar. Sjølv om visse spor-

> – DNA-forskinga har gjeve oss eit nytt perspektiv på evolusjon.
>
> Arne Bjørlykke, direktør ved Naturhistorisk museum, UiO.

vefuglar lever i faste parforhold, viser det seg at det går føre seg utruskap i stor stil. Miksen blir meir slagkraftig med fleire partnarar, og spermiane får konkurrere seg imellom. Så det gjeld å spreie risikoen på fleire, seier han.

I dette magasinet ligg også materiale frå dei store polekspedisjonane, og i eit skåp borti kroken ligg den verdifulle krepsdyrsamlinga til havforskaren G.O. Sars, frå 1800-talet.

– Ein kan berre tenkje seg kva som skjer om det blir brann her, med all den spriten! sukkar Lønnve.

UiO har teke ansvar

At fleire av universitetsmusea er fulle av biologisk materiale som står i fare for å rotne, er påpeika av Riksrevisjonen, som har retta sterk kritikk mot universiteta fordi dei har nedprioritert museumssamlingane. Ein eigen rapport ved Naturhistorisk museum i Oslo viser at heile 91,5 prosent av magasinlokala der har for dårleg standard.

Men Bjørlykke meiner likevel det har skjedd ei endring etter at stortingsmeldinga om universitetsmusea, «Tingenes tale», kom i 2008.

– Det nye rektoratet ved UiO har teke tak i universitetsmuseet på ein heilt annan måte enn tidlegare rektorat. Eg trur rektor Ottersen fekk sjokk då han fekk sjå forholda her ved museet, seier Bjørlykke.

Han trur også at den store interessa for samlingane blant publikum og forskarar er ein medverkande grunn til at universitetsleiinga og Kunnskapsdepartementet er meir interesserte i å ta vare på musea sine.

– Det er moro å jobbe her no, fordi vi har kome inn i eit nytt, positivt spor. Departementet er blitt ein viktig medspelar. På statsbudsjettet for 2011 er det løyvd pengar til prosjektering av nytt tilbygg for utstillingar og magasin, det såkalla Brøggersenteret. Vi har planar om å doble magasinarealet og vonar bygget vil stå ferdig i 2020. Budsjettet for 2011 har faktisk ein auke på 10 prosent, og sjølv om vi har svært mykje å ta att, er dette ei byrjing.

I dag er delar av samlingane spreidde i ulike lokale rundt i byen, og i påvente av nye magasin skal museet no ta i bruk førebels lagerlokale på Økern.

Det er elles ikkje berre Naturhistorisk museum i Oslo som endeleg får tildelt meir pengar. Bergen Museum fekk i fjor 30 millionar til utvendig rehabilitering av De Naturhistoriske Samlinger.

– Faktisk er dette eit internasjonalt fenomen. I ei rekkje land i Europa, og i USA, blir det bygd nytt og renovert, ein kan nemne det nye Darwin-senteret i London og det naturhistoriske museet i Berlin, seier Bjørlykke.

Spriten har fordampa, og firfislene på glas er i dårleg forfatning. Frå magasin i Zoologisk museum på Tøyen. (Foto: Erik Norrud)

Viser evolusjon og artsmangfald

I Trondheim har direktøren ved NTNU Vitskapsmuseet møtt fram for å fortelje om jubileumsutstillinga «Kunnskapslarm 2010», som er laga i samband med 250-årsjubileet for Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab. Han fortel at det vart ramaskrik då museet i samband med ombygginga skulle fjerne dyra frå den gamle pattedyrutstillinga.

– Vi bestemte oss for å ta vare på dyra, og dei er no sette inn i ein ny samanheng for å vise artsmangfaldet i verda, seier museumsdirektør Axel Christophersen.

Ei av delutstillingane har fått tittelen «Fra Noas ark til dobbel helix». Her er dyr i alle variantar, både norske og eksotiske, plasserte tett i tett oppetter veggen, medan dyre- og fuglelydar fyller rommet.

– Veggen skal illudere ei skipsside, innsida av Noahs ark. Her ønskjer vi å vise det store mangfaldet av dyreartar, seier formidlingsleiar Morten Steffensen ved Vitskapsmuseet.

Han fortel at målet med jubileumsutstillinga er å fortelje historia om korleis vitskapen har utvikla seg dei siste 250 åra.

– Korleis forstår vi verda i dag samanlikna med verdsbiletet dei hadde på 1600-talet, då ein trudde at vi var etterkomarar av Noahs søner? Kva visste ein om utviklinga av artane for 250 år sidan, og kva veit vi i dag? Naturvitskapen, slik vi kjenner han i dag, etablerte seg ikkje før på 1800-talet med mellom andre Darwin, seier han.

> – I vidaste forstand handlar dette om miljøvern.
>
> Axel Christophersen, direktør ved NTNU Vitskapsmuseet.

I utstillinga heng hovudskallar av halvapar, dyreapar og menneskeapar, og publikum møter spørsmål om kva som er ein art, og kvar menneska kjem frå. Og kvar kjem eigentleg trønderane frå?

Ein plansje forklarer DNA-molekylet med dobbel heliks.

– Den doble heliksen inneheld ei forteljing om evolusjon, om arvematerialet som langsamt utviklar seg gjennom historia, forklarer Steffensen.

NTNU Vitskapsmuseet vart i år kåra til årets museum, og det høge besøkstalet viser at også trønderane er opptekne av vitskaps- og evolusjonshistorie. Publikumstilstrøyminga er nesten dobbelt så stor som i fjor.

Museumsdirektør Christophersen seier museet ikkje berre merkar større interesse for artshistorie, men også for truga artar.

– Dette heng saman med at det i dag er auka politisk interesse for å ta vare på artsmangfaldet. I vidaste forstand handlar dette om miljøvern, seier han.

Og han får støtte av Bjørlykke ved Naturhistorisk museum i Oslo.

Noahs ark er full av norske og eksotiske dyr. Frå utstillinga i Vitskapsmuseet, der Solbjørg Pedersen og Arnfinn Stendahl Rokne arbeider med lyssettinga. (Foto: Ole Morten Melgård)

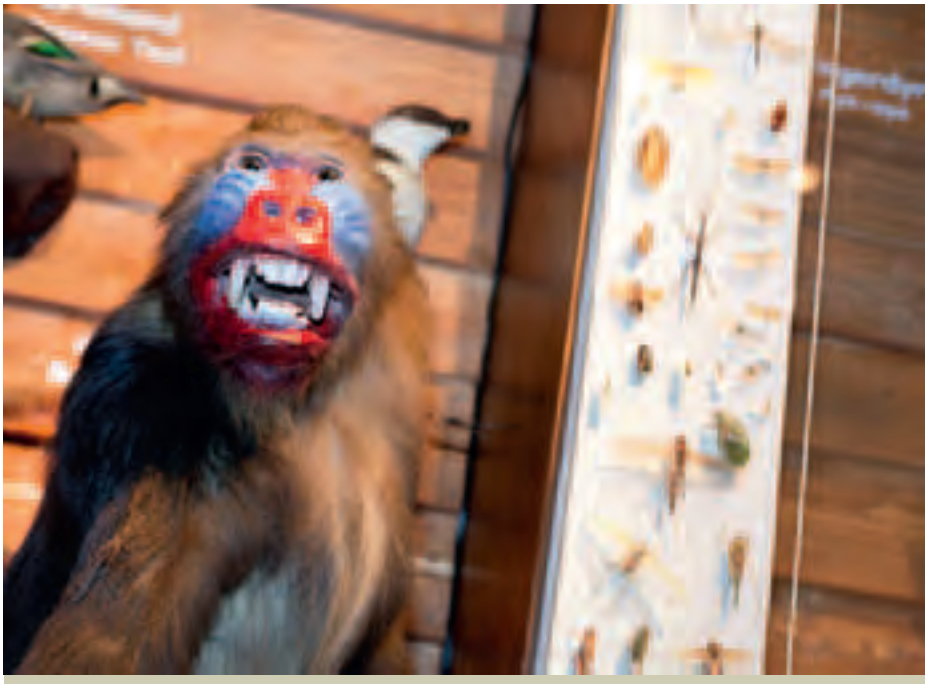

Detalj frå utstillinga «Fra Noas ark til dobbel helix», NTNU Vitskapsmuseet i Trondheim. (Foto: Ole Morten Melgård)

– Det er ein samanheng mellom interessa for klimaendringar og interessa for korleis dyr og menneske greier å tilpasse seg, seier han.

Nyt godt av Ida-suksess

Museet på Tøyen har elles note godt av den store merksemda og diskusjonen rundt primatfossilet Ida, som er ein hovudattraksjon i Darwin-utstillinga som museet laga i samband med Darwin-jubileet i fjor.

– Geologisk og Zoologisk museum hadde til saman 190 000 besøkande i 2009, og det var ein oppgang på 50 000 samanlikna med året før. Mykje av auken skuldast nok Ida-effekten, for vi har ikkje fullt så høge tal i haust. Men besøket i år er likevel godt over det normale, og det er bra med tanke på at vi har gamle og utdaterte utstillingar. Dei naturhistoriske musea i Berlin og Helsingfors dobla besøkstalet etter at dei fekk nye utstillingar, og det vonar eg vi også vil gjere, seier Bjørlykke.

– Utstillingane våre er mogne for utskifting. I Geologisk museum har rommet stått slik sidan 1917.

– Men mange er kritiske til å endre på dei gamle samlingane?

– Ja, men det er jo eit problem å ha eit museum i museet. Vi må i alle fall gjere nokre endringar. I dag ville vi ha fortald historia på ein heilt annan måte. Og vi ville ha vist korleis evolusjonen har gått føre seg fram til i dag, slik dei no har gjort på Vitskapsmuseet i Trondheim, seier han. ■

Kva kjenneteiknar ei god naturhistorisk utstilling?

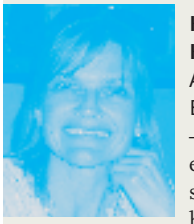

KARI KLÆBOE KRISTOFFERSEN
Arkeolog og seksjonssjef, Bergen Museum
– Som formidlar meiner eg ei god museumsutstilling skal fortelje gode historier om samanhengar i naturen. Den enorme mengda museumsmateriale og den nære tilknytinga til forskinga gjev dei naturhistoriske universitetsmusea stort potensial for god formidling.

EINAR STRØMNES
Førstelektor i zoologi, Naturhistorisk museum, UiO
– Ei god zoologisk utstilling bør ha eit mangfald av ekte dyr. Både norske og ikkje minst eksotiske dyr er populære. Presentasjon av lyd, åtferd, økologiske tilpassingar og evolusjonshistoria bak eit dyr er òg spennande element i ei utstilling.

GURO JØRGENSEN
Ph.d.-stipendiat i museologi, NTNU Vitskapsmuseet
– Ho engasjerer nysgjerrige barn, kresne tenåringar og kunnskapsrike vaksne. Eit breitt aktivitetstilbod gjer utstillinga til ei dynamisk ramme for spørsmål om natur, miljø og samfunn. Utstillinga er meiningsfull om folk ønskjer å kome tilbake fleire gonger.

– Må forstå verdien av dyra

Museolog Brita Brenna ved Universitetet i Oslo seier at det også blant kulturhistorikarar er større interesse for dei naturhistoriske utstillingane og kva som vil skje med dei gamle utstillingane på Tøyen og andre stader.

– Som museumshistorikar er eg redd for at universitetsmusea no får for mykje pengar og byrjar å rive ned dei gamle utstillingane. Dei naturhistoriske utstillingane forvaltar ei viktig historie og står som minnesmerke over korleis fortida såg på naturen, seier Brenna, som er førsteamanuensis ved Institutt for kulturstudium og orientalske språk (IKOS) ved UiO.

Ho fortel at det utover på 1900-talet vart mindre interesse for dioramautstillingar med utstoppa dyr blant museumsfolk, men ikkje blant publikum, som held fram med å kome til musea for å sjå dei.

– I dag har vi byrja å forstå verdien av å ta vare på dyra. Det ligg mykje kunnskap i å sjå korleis dei vart prepararte og stilte ut. I mange av dei nye internasjonale musea er dyra tekne vare på og brukte på nye måtar i utstillingane. Dette har dei også fått til i den nye utstillinga i Vitskapsmuseet i Trondheim, meiner ho.

Professor Liv Emma Thorsen, som også er forskar ved IKOS, seier at utstoppa dyr har fascinert folk til alle tider.

– I andre halvdelen av 1800-talet var det enorm interesse for å sjå natur, og mange museumssamlingar av dyr og natur vart bygde opp også ved hjelp av amatørar, fortel Thorsen.

Ho meiner utstillingane kan fortelje mykje om korleis vi ser på dyr.

– Tidlegare skulle naturhistoriske museum vise rovdyra som ville og farlege, og dei stod ofte i angrepsposisjon. På den måten ligg det kulturelle forteljingar i måten dyra står fram på.

Thorsen jobbar no med eit forskingsprosjekt om korleis den kulturhistoriske konteksten blir endra når dyra kjem inn i utstillingane.

– Det einskilde dyret har ei forhistorie, men i naturhistoriske museum blir det gjort til natur og til representant for arten, seier professoren.

EUROPA

Dropper amerikansk MBA

USA er ikke lenger den åpenbare studiedestinasjonen for de som ønsker å ta den prestisjefylte graden som opprinnelig ble født der borte, nemlig Master of Business Administration (MBA). The Chronicle of Higher Education lister opp flere mulige årsaker. Blant dem er innstramminger i arbeidsvisumtilgangen etter «11. september», at de europeiske MBA-programmene vanligvis er ettårige, mens de amerikanske er toårige, samt at et stadig bedre utbygget europeisk tilbud gjør det unødvendig for europeere å ta graden i USA.

TYSKLAND

Humboldt langt unna idealet

Humboldt-universitetet i Berlin har med sitt dannelsesideal og mål om tett kontakt mellom forskning og undervisning vært løftet fram som et forbilde for universiteter verden over. Universitetet var verdensledende fram til 1933, men etter nazistenes maktovertakelse og senere under DDR har det gått nedover. I dag har det 200 år gamle universitetet 34 000 studenter og bare 950 undervisere, og er dermed selv langt unna det Humboldtske idealet, innrømmer viserektor Uwe-Jens Nagel overfor Deutsche Welle.

SØR-AFRIKA

Obligatorisk praksis for nyutdannede

Regjeringen i Sør-Afrika undersøker mulighetene for å innføre en obligatorisk samfunnstjeneste for nyutdannede, skriver News24.com. Ett av formålene er å sikre de nyutdannede yrkeserfaring, for slik å lette overgangen til et tøft arbeidsmarked. Samfunnstjenesten vil også fungere som en form for tilbakebetaling til samfunnet for den utdannelsen kandidatene har fått.

IRAK

Får bistand fra eksilakademikere

Flere hundre universitetsforelesere har flyktet fra Irak siden invasjonen i 2003. Men nå har de igjen begynt å undervise ved sine gamle universiteter, skriver The Chronicle of Higher Education. Fremdeles i eksil spiller de inn forelesninger som distribueres elektronisk gjennom e-læringsprosjektet Iraq Scholars Lecture Series. Forelesningsserien tilbyr spesielt etterspurte emner som elektronikk, lingvistikk og nevrologi, og prosjektet har som mål å produsere hundre forelesninger innen slutten av året.

FINLAND

Populært å donere penger

En ny kultur for å donere penger til forskning er i ferd med å vokse fram i Finland. I år har universitetene lyktes svært godt i å samle inn midler fra private donorer, melder det finlandske undervisnings- og kulturministeriet på sitt nettsted. Finland har i likhet med Norge en gaveforsterkningsordning – private donasjoner utløser offentlige bevilgninger. Staten må trolig ut med litt over dobbelt så mye som de 100 millioner euroene den opprinnelig hadde budsjettert med, for å matche gavene.

SVERIGE

Økt satsing på innovasjon

Elleve svenske universiteter har opprettet til sammen åtte innovasjonskontorer for å fremme kommersialiserbar forskning, skriver fagbladet Universitetsläraren. Ordningen er en del av regjeringens innovasjonssatsing og finansieres gjennom den statlige innovasjonsetaten Vinnova. Kontorene skal både bistå forskerne i å lete etter ideer og forsøke å identifisere forskningsprosjekter som bør lede til kommersialisering. Forskerne skal også kunne få hjelp til å opprette selskap og til å knytte kontakter med næringslivet.

TYSKLAND

Imamutdanning skal hjelpe integreringen

Fra og med høstsemesteret 2011 blir det mulig å melde seg opp i imamstudier ved tre tyske universiteter. På timeplanen står både tysk språk og islamsk teologi. Ifølge Deutsche Welle er forventningene høye til at utdannelsen skal bidra til en bedre integrering av tyske muslimer. I dag rekrutteres mange imamer rett fra Tyrkia, og disse har som regel lite kunnskap om Tyskland og det tyske samfunnet.

USA

Harry Potter-idrett brer om seg

■ Fantasisporten rumpeldunk, kjent fra bøkene om Harry Potter, har spredt seg som en farsott ved amerikanske universiteter. Ifølge den internasjonale rumpeldunkorganisasjonen International Quidditch Association finnes det nå rumpeldunklag ved mer enn 400 universiteter. Idretten beskrives som en kombinasjon av fotball, basketball og kanonball, der spillerne må bruke kapper, beskyttelsesbriller og leggbeskyttere – i tillegg til å løpe med sopelimer mellom beina.

STORBRITANNIA

Gateslag mot budsjettkutt

■ 35 personer ble arrestert og 14 skadet da omkring 50 000 demonstranter 10. november trakk til gatene mot regjeringens varslede økning i studieavgiften, melder BBC og the Guardian. I statsbudsjettforslaget som ble lagt fram 20. oktober, er 40 prosent av undervisningsbudsjettene til landets universiteter kuttet. Kuttene i bevilgninger skal etter planen dekkes inn gjennom studieavgifter. Disse vil bli introdusert fra 2012 av, dersom forslaget går igjennom i Parlamentet en gang før jul.

TYRKIA

Nytt tyrkisk-tysk universitet i Istanbul

■ Tyrkia og Tyskland er i fellesskap i ferd med å opprette et nytt universitet i Istanbul, skriver Universityworldnews.com. Deutsch-Türkische Universität / Türk-Alman Üniversitesi vil i hovedsak rette seg inn mot ingeniørfag og skal drive utstrakt samarbeid med næringsliv og industri. I tillegg skal det fungere som en arena for kulturell utveksling mellom de to landene. Selv om universitetet ikke vil være ferdig bygget før om om lag tre år, startes det opp kurs i allerede eksisterende bygninger alt fra nyåret.

ØST-AFRIKA

Samkjører utdanningssystemene

■ De østafrikanske landene Burundi, Rwanda, Tanzania, Kenya og Uganda har satt i gang prosesser for å standardisere og samkjøre sine respektive utdanningssystemer, skriver Universityworldnews.com. Blant de planlagte tiltakene er felles kvalitetsstandarder på kursene og et felles poengsystem for å lette studentmobiliteten på tvers av landegrensene.

STORBRITANNIA

Toppuniversitet vurderer privatisering

■ The London School of Economics (LSE) undersøker mulighetene for å privatisere driften, melder the Guardian. Årsaken er regjeringens rekordstore nedskjæringer i finansieringen av universiteter og høgskoler – spesielt innen samfunnsvitenskapene, som er skolens spesialitet. Rektor ved LSE Howard Davies sier imidlertid til the Guardian at han fremdeles ikke er overbevist om at en privatisering vil tjene skolen og dens studenter.

DANMARK

Studentene holder seg hjemme

■ Det danske vitenskapsministeriet har lansert en kampanje for å få flere studenter til å reise på utvekslingsopphold i utlandet. Bare 2,7 prosent av danskene som fullførte en akademisk grad i 2008, hadde et utenlandsopphold bak seg, skriver Universityworldnews.com. Samtidig har antallet dansker som tar en hel grad i utlandet, falt med hele 25 prosent siden 2003. Vitenskapsminister Charlotte Sahl-Madsen sier i forbindelse med den nye kampanjen at utenlandsopphold bør bli regelen heller enn unntaket.

AUSTRALIA

Utvekslings-studentene uteblir

■ Utdanning er Australias tredje største eksportvare, og økonomien er avhengig av de internasjonale studentenes skolepenger. Men i en rapport som kom tidligere i høst, spår australske forskere at antallet internasjonale studenter kan komme til å synke med så mye som 100 000 innen 2015, skriver Universityworldnews.com. En slik reduksjon i studenter vil medføre en omsetningsnedgang på over 37 milliarder norske kroner, og kan komme til å koste 1850 universitetsansatte jobben.

KAPITALISMEN VIL SPLITTE OG HERSKE. KNUT KJELDSTADLI VIL SAMLE OG DELE.

SAMAN ER EIN MINDRE ÅLEINE

KNUT KJELDSTADLI I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Han nektar å ta meg i handa, Knut Kjeldstadli [1]. Det er fordi han er ein omsynsfull herre: Han er blytungt forkjølt og redd for å smitte meg. Men det lurer verre sjuker der ute. *Akademisk kapitalisme* heiter den nye boka til historieprofessoren. Ikkje ei historiebok, men ein diagnose, eit alarmsignal og eit kampskrift. Det er kapitalismens innmarsj i forsking og høgare utdanning han vil åtvare mot, ei ånd som vandrar gjennom campusane i verda i mange former: kommersialisering, privatisering, marknadsorientering, skulepengar, New Public Management, rankinglister, teljekantar.

– Aldri før har det vorte utført så mykje forsking som i dag. Aldri før har så mange unge – i Noreg og i verda – hatt tilgang til å ta høgare utdanning. Men det var ikkje den soga du ville fortelje?

– Alt det der er sant. 60 prosent av ungdomskulla i Noreg tek no høgare utdanning, og du kan meine at eg burde seie hurra for det. Men så må vi stille nokre spørsmål: Kan det vere at satsinga på relativt billeg teoretisk utdanning har fortrengd andre typar fagutdanning? Kva press legg masseutdanninga på dei tilsette? Skal vi dekkje dei veksande kostnadene med skulepengar eller med privat finansiering? Skaffar forskarane den kunnskapen vi treng for å handtere dei store utfordringane i verda? Eg deler situasjonsskildringa di, men vi må òg sjå på kva kunnskap som blir produsert, og på kva vilkår.

Det er slike spørsmål Kjeldstadli stiller i boka si, og mange av svara er dystre, i alle fall sett frå hans ståstad på venstresida[2]: Kunnskap som kan seljast. På marknadens vilkår. Han ser marknadsprinsippa truge akademisk fridom og fellesskap – i alle fall internasjonalt. For Noregs del gjev boka mest varsel om kva som *kan* kome. Noreg er framleis etter måten heldig stilt.

– Vi er i ein heldig situasjon i Noreg. Vi har sterke statsfinansar og ein tradisjon som ikkje er veldig kommersielt orientert. Men også her kan vi kome under press. Boka mi er eit forsøk på skape ein tankeberedskap for å møte det som kjem. Om vi klarer å mobilisere, politisk og sosialt, kan vi unngå å hamne i ein rein marknadsmodell.

Kjeldstadli held fram lova om høgare utdanning frå 2005 som døme på at mobilisering nyttar.

– Viktige prinsipp vart kjempa gjennom der. Det kom med i lova at det ikkje skal vere skulepengar, vi skal ha høve til å velje rektor, og universiteta vart ikkje gjort til forretningsliknande stiftingar. Og det utfallet var slett ikkje sjølvsagt. Det kom etter sterk mobilisering, der fagforeiningane trekte det tyngste lasset.

– Du skriv i boka: «Det trengs et betydelig arbeid om universitetsansatte skal se seg som et arbeidstakerkollektiv under press.» Lir universitetsfolk av falskt medvit, eller har dei det ikkje så ille?

– Vi har ikkje nokon spesielt stor genifrekvens i det norske folket. Så kor skal all denne genialiteten kome frå?

– Eg trur nok dei opplever at dei er under press. Men når folk skal skildre problema, grip dei ofte til personforklaringar: Problemet er statsråden, rektor, dekanus, utviklinga blir forklart med personlegdomstrekk og vond vilje. Men dette er ei primitiv forklaring. Tendensane i retning av ein akademisk kapitalisme er universelle, sjølv om dei har ulik styrkegrad og form i ulike land. Da må årsakene vere generelle, det handlar ikkje om personleg svikt hos statsråden.

Det er noko gammaldags, gentlemansaktig over framtoningen til Kjeldstadli. Og kampen hans mot den akademiske kapitalismen kunne vore ført under Humboldt-fana.[3] Men det er ikkje *der* han er. Som han skriv i boka: «I en allianse mot markedsuniversitetet må de verdikonservative være med. Men de kan ikke aleine levere premissene, da er dessverre løpet kjørt.»

– Om vi så hadde ein Bernt Hagtvet[4] på kvart nes, ville det ikkje strekke til?

– Bernt er ein fantastisk person, ein entusiast og ei eldsjel. Men det eg meiner med det eg skriv, er at det verdikonservative forsvaret for universitetet ikkje er tilstrekkeleg. Det største problemet er insisteringa

1 Knut Kjeldstadli er 62 år gammal og professor i moderne historie ved Universitetet i Oslo. Han har arbeidd med mellom anna arbeidar- og innvandringshistorie. Studentar kjenner han kanskje best for innføringsboka *Fortida er ikke hva den engang var.*

2. Kjeldstadli har i mange år vore ein aktiv medlem i Sosialistisk Venstreparti. Han har òg engasjert seg i den globaliseringskritiske rørsla Attac.

3 Humboldt-universitetet i Berlin har vorte kalla «alle moderne universitets mor». Den såkalla Humboldt-modellen er mellom anna kjenneteikna ved prinsippa om autonom forsking, forskingsbasert undervisning og danning av mennesket som mål for undervisninga.

4. Eitt av lanseringsarrangementa for boka til Kjeldstadli vart halde under ein av «Frokost med Bernt»-seansane til statsvitaren Hagtvet på Blindern.

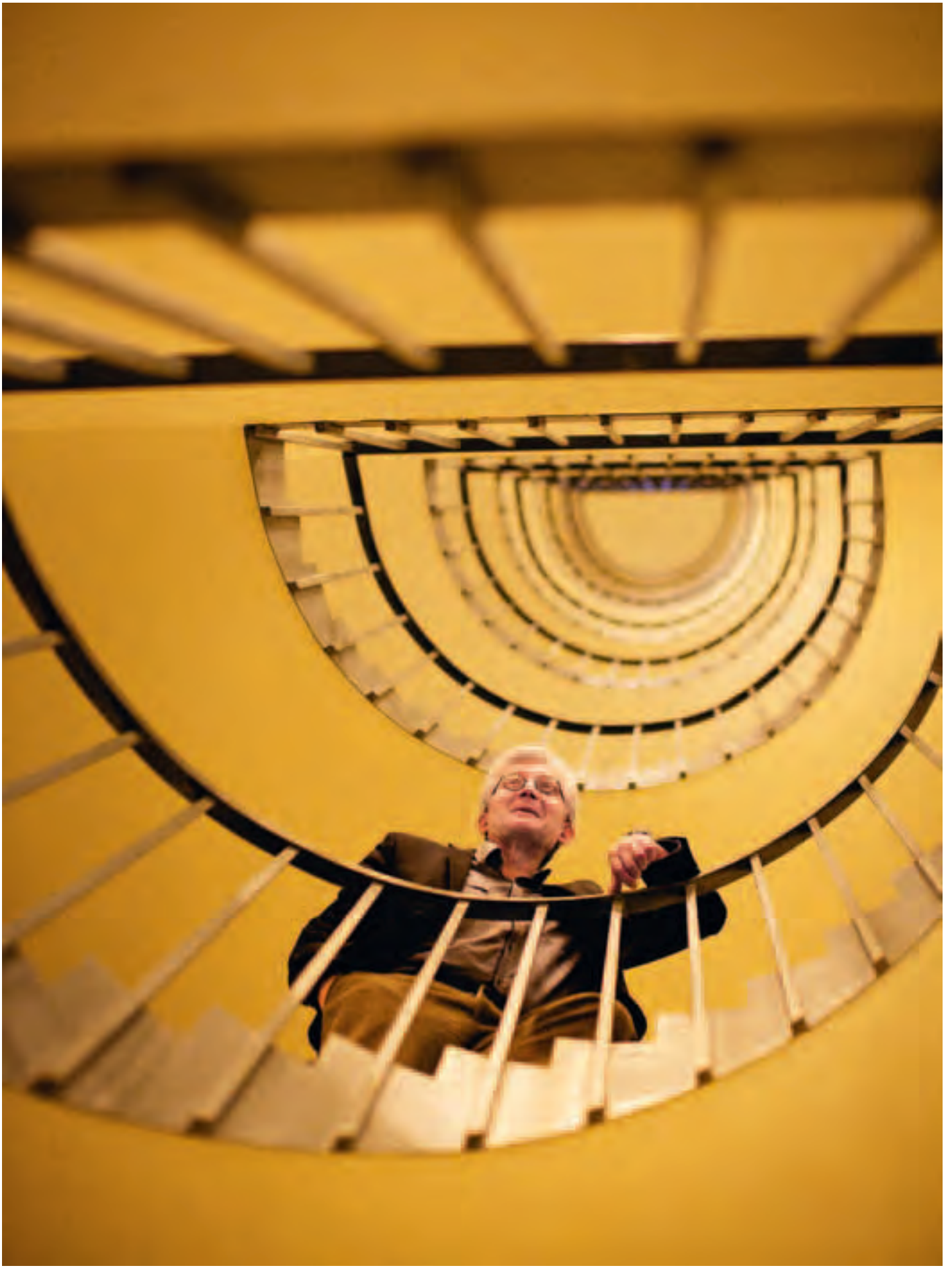

på verdien av kunnskapen *i seg sjølv*. I Humboldt-tradisjonen var jo ikkje «elfenbeinstårnet» eit negativt omgrep, det var positivt. Det synest eg er å fråskrive seg ansvar for å møte utfordringane i verda. Og det er òg taktisk uheldig: Om ikkje institusjonane våre viser at dei er til nytte for miljø utanfor seg sjølve – får vi da hjelp den dagen presset for marknadsløysingar kjem for fullt?

– *Akademisk kapitalisme* er ikkje berre ei oppramsing av sjukdomstrekk: Om ikkje Kjeldstadli tilbyd vaksinar, har han i det minste framlegg til styrking av immunforsvaret. Eit kjerneomgrep er det han kallar *det samfunnsmessig forplikta universitetet*, som «overskrider både utdanningsborgerlig sjøltilstrekkelighet og næringsborgerlig invasjon». Han ønskjer seg universitet som sikrar seg legitimitet gjennom å ha sosial bruksverdi.

– Om vi spør oss: «Kva slags kunnskap skal vi skaffe fram og for kven?», kan det styrkje kontakten vår ut i samfunnet. Kommersielt utnyttelege innovasjonar er berre eit spesialtilfelle av samfunnsnytte, det finst mange andre former.

– *Det universitetet du ønskjer deg, føreset vel òg eit litt anna samfunn enn i dag, med sterke, folkelege rørsler som ønskjer å bruke universitetet?*

– Det har du heilt rett i. Om vi skal kome oss i den retninga eg antydar, må det vere i allianse med miljø utanfor universitetet. Ein kan spørje kor sterke slike miljø er i dag, og kor interesserte dei eventuelt er i slikt samarbeid. Men eg ser at det har dukka opp institusjonar som DeFacto, Res Publica og Manifest – og nokre med motsett politisk forteikn – som leverer kunnskapar som universiteta ikkje kan eller vil kome opp med.

– *Om vi får eit meir samfunnsrelevant universitet, som du skildrar: Kva om ei høgrepopulistisk, innvandringsfiendtleg rørsle vil gå i samspel med universitetet?*

– Samfunnet er ingen einskapleg storleik. Vi kan få fleire ulike retningsval innanfor universitetet enn i dag, avhengig av kva verdiar, interesser og sosiale krefter folk vil relatere til. Det er sikkert noko som vil skape skilnader og konfliktar. Men også i samfunnet elles bryt ulike meiningar mot kvarandre. Det er ikkje noko vi treng å frykte, så lenge det skjer i høviske former.

– *Marknadsorientering kan òg vere ei form for samfunnsrelevans? Kommersielle interesser ønskjer òg å møte behov i samfunnet. Om produktet ditt ikkje er «samfunnsrelevant», får du ikkje selt det.*

– Problemet er at det som slik blir samfunnsrelevant, er det som det står effektiv etterspurnad bak – det vil seie pengar. Men det finst etterspurnad etter mange typar kunnskap, også frå samfunnsgrupper som ikkje har pengar. Betalingsevna er veldig ulikt fordelt, og om du innfører eit marknadsbasert system, blir det pengepungen som styrer.

– *Men sjølv om forholdet mellom institusjon og student får eit kunde- eller klientpreg gjennom skulepengar, kan det vere sterkt og gjensidig forpliktande?*

– Jau da, men det har òg andre følgjer. Sjå på Storbritannia, som har innført høge studieavgifter. På eine sida strammar utdanningsinstitusjonane til overfor studentane, med oppmøteplikt og straffetiltak, fordi dei er redde for at ein låg gjennomføringsprosent skal få dei til å falle på rankinga. På andre sida kjem studentane med advokatar for å klage på dårleg undervisning. Det ligg ein interessemotsetnad i kjøp-og-sal-forholdet, og den kan skade det som i gode stunder er eit felles fagleg prosjekt og ein menneskeleg relasjon mellom lærar og elev, seier Kjeldstadli.

– Eg meiner at dei som arbeider i høgare utdanning, stort sett gjer ein veldig samvitsfull innsats. Og i ideen om at skulepengar skulle gjere slik skilnad, ligg det implisitt ei grov fornærming.

«Samarbeid gir synergi; konkurranse tar energi», skriv Kjeldstadli i boka. Han er gjennomgåande negativ til konkurranse i forskings- og utdanningssamanheng.

– *Men konkurranselyst og ønsket om å utmerkje seg har vel alltid vore ein viktig motivasjon, ikkje minst i utdanning og vitskap?*

– Tja. Kan ikkje konkurransen handle om å slå døden, da, ved å arbeide for eit gjennombrot i utvikling av hivmedisin, spør Kjeldstadli retorisk. Så sukkar han.

– Det er mogleg konkurranse er noko som ligg i oss. Eg skal ikkje påstå at eg veit korleis mennesket *eigentleg* er. Men eg synest det er synd om folk gjer kunnskap til privat eigedom, i staden for å skøyte saman innsikter frå ulike hald. Innsikt, kunnskap og forståing skal ikkje vere varer som ein kan monopolisere.

– I tillegg skaper konkurransetenkinga dårlegare relasjonar forskarar imellom, meiner Kjeldstadli.

– I yrkeslivet mitt har eg alltid opplevd å få hjelp av kollegaer når eg har vendt meg til dei – raus hjelp, utan atterhald. Men frå kollegaer utdanna i system med knallhard konkurranse mellom institusjonane har eg høyrt ting som dette: «Vi bør ikkje legge ut timeplanen til kurset vårt på nettet, så nokon kan kopiere han.». Det ville vere å gje frå seg eit «aktivum», eller kva det no heiter.

– Det er òg ein pervers logikk i teljekantsystemet. Om alle publiserer dobbelt så mykje, blir jo ikkje løyvingane større. Du kan berre auke inntektene på kostnad av andre institusjonar, og det talar mot samarbeid. Kva retning trekkjer desse insentiva i, kva inviterer denne logikken til? Eg trur summen blir eit meir einsamt liv, og eg trur ikkje at innsiktene blir større ved at vi konkurrerer. Og eg får stadfesta den trua når eg ser folk debattere plassering på internasjonale rankinglister i staden for å debattere kunnskap.

– *Men ønsket om å stige på rankinglistene kan òg føre til god forsking og undervisning?*

– Ja, men det er da ein merkeleg omveg! Institusjonane skal vere opptekne av kvalitet, men da er det vel betre å gå inn i spesifikke problem: Korleis kan vi forbetre metodeundervisninga vår? Dekkjer vi ein del av verda for dårleg? Kva kan vi gjere med det? Det er alltid rom for forbetring, men problemdiagnosen må vere *spesifikk*. Vi må bruke presisjonsvåpen i staden for å skyte med hagle, meiner Kjeldstadli.

– Det er ein pervers logikk i teljekantsystemet. Om alle publiserer dobbelt så mykje, blir jo ikkje løyvingane større.

– Det er så mange erklæringar om kor fenomenale og geniale vi skal bli i 2010 eller 2020. Alle institusjonar strør om seg med proklamasjonar om korleis dei skal kome på topp. Eg kan bli ganske sveitt av å høyre på det der. Folketalet i Noreg er kring fem millionar, det er vel omtrent som Oregon eller noko slikt. Vi har ingen spesiell tradisjon for mesenar, heller ikkje har vi slike lønsskilnader at vi kan kjøpe inn verdseliten av forskarar. Vi har heller ikkje nokon spesielt stor genifrekvens i det norske folket. Så kor skal all denne genialiteten kome frå? Slike ting blir eg oppgjeven over.

– *I boka skriv du om «den innebygde mistilliten som ligger i revisjons- og evalueringsregimet». Kor kjem den mistilliten frå? Kom han med fallet i trua på akademisk autoritet, eller er det menneskesynet som har endra seg?*

– På ein måte er det greitt at autoritetstrua har minka. Det har vore mykje irrasjonell autoritet knytt til titlar, ein autoritet som ofte har vore misbrukt. Men noko av nedgangen i tillit kan kome som følgje av den postmoderne fagkritikken som kunne få det til å verke som om forskingsresultat er heilt vilkårlege. Å seie at vi kan tolke alt kva veg som helst, er meiningslaust. Kvifor skal ein da ha eit universitet? Så har masseutdanninga heva utdanningsnivået, og Internett opnar alternative kanalar for kunnskap.

– *Der har du autoritetstapet. Men kva med mistilliten?*

– Bak rapport- og kontrollregimet ligg det ein premiss om at vi må kontrollerast for at vi skal gjere oppgåvene våre. Dette har kome med såkalla New Public Management. Og i den tenkinga ligg det nok eit anna menneskesyn til grunn enn det som rådde ved universitetet eg møtte da eg var ung, ja, seier Kjeldstadli og kjem med dagens siste åtvaring: Universiteta har ein stor kapital i dei tilsette si glede over faget, gleda ved å yte fordi det ein held på med, kjennest viktig. Men gjennom mistillit kan dette brytast ned. Og om den kapitalen blir sett over styr, sit vi att med ekstremt fattige institusjonar. ■

HVEM: Litteraturforskere i engelsk, fransk, nordisk, russisk, samisk, tysk og allmenn litteraturvitenskap samt historikere ved Universitetet i Tromsø og internasjonale samarbeidspartnere.

HVA: Undersøke forestillinger om Arktis fra ca. 1840 og fram til i dag fra en i hovedsak litteraturvitenskapelig synsvinkel.

HVORDAN: Nye lesninger av skjønnlitterære skildringer av Arktis, ekspedisjonsrapporter, biografier, avisartikler m.m.

Av Siri Lindstad

Til Arktis for å finne s

Hundekjøring på Adventfjorden under tokt med marinefartøyet «Fridtjof Nansen» på Svalbard i 1939. (Foto: Adolf Hoel. Bildet er utlånt fra Norsk polarinstitutt.)

PROSJEKT: Arktiske diskurser. INSTITUSJON: Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø. FAGRETNING: Litteraturvitenskap, historie. UUNNVÆRLIGE VERKTØY: Arkivtilgang, reisepenger, MacBook. FINANSIERING: Norges forskningsråd og Universitetet i Tromsø. PUBLISERINGSFORM: Artikler og bøker. NY KUNNSKAP: Viser slektskapet mellom modernismens diktere og polarfarere. Begge utforsket ukjent terreng.

e seg selv

– Vi ønsker å få beretningene om polarekspedisjonene inn i litteraturhistorien, sier fra venstre Johan Schimanski, Ulrike Spring, Henning Howlid Wærp og Silje Gaupseth. (Foto: Arthur Arnesen)

– Vi drar sørover for å møte andre mennesker, og så drar vi nordover for å møte oss selv, oppsummerer Henning Howlid Wærp. Han er professor i nordisk litteratur og en av prosjektlederne for *Arktiske diskurser*, en utforskning av polarlitteraturen.

Reiser gjennom bøkene

Skjønt: *Vi* drar strengt tatt sjelden på arktiske ekspedisjoner. Andre gjør det for oss.

– Men vi liker altså veldig godt å lese om disse reisene, konstaterer Wærp.

Arktis gir med sitt åpne, kalde landskap en mulighet for en form for selvrealisering, mener han.

– Ett eksempel er Anne B. Ragdes roman *Zona Frigida* fra 1995, hvor den kvinnelige hovedpersonen drar til Svalbard. Boka handler om hvordan denne reisen i det arktiske landskapet gir henne muligheter til å gå dypere inn i seg selv og sitt eget følelsesliv.

Forskningsprosjektet *Arktiske diskurser* startet opp i 2006. Med «diskurser» mener man i dette tilfellet rådende forestillinger om Arktis. Prosjektet er på mange måter et svar på de tre bindene med *Norsk polarhistorie*, som kom ut i 2004. Ekspedisjonsberetningene er svært viktige kilder i dette historieverket, men det litterære blikket på tekstene mangler, konstaterer litteraturforskerne. Polarekspedisjonene har allerede lenge vært studert som politiske, kolonialistiske og imperialistiske prosjekter. Tromsø-forskerne vil imidlertid fokusere på dem også som litterære prosjekter.

– Som litteraturvitere leser vi disse beretningene som nettopp litteratur og ikke som sanne, historiske framstillinger av livet i Arktis, slik de tradisjonelt har blitt lest. Vi ser på hvordan tekstene er konstruert for å framstille det man vil ha fram, for eksempel hvordan forfatteren konstruerer seg selv som helt, forklarer engelskstipendiat Silje Gaupseth.

Favner Nordpolen rundt

En viktig forskjell mellom *Norsk polarhistorie* og *Arktiske diskurser* er dessuten at sistnevnte prosjekt ikke er nasjonalt, men *cirkumpolart* orientert – det favner litteratur fra alle landene rundt Nordpolen.

Litteraturviter Johan Schimanski og historiker Ulrike Spring har for eksempel sett på mottakelsen av den østerriksk-ungarske polarekspedisjonen, som kom tilbake i 1874. Under ledelse av Karl Weyprecht og Julius von Payer hadde ekspedisjonen oppdaget den nå russiske øygruppa Frans Josefs land i 1873.

Schimanski og Spring har lest tusenvis av europeiske avisartikler som omtaler ekspedisjonens hjemkomst og månedene etterpå, men med hovedvekt på avisene i Wien. I boka de kommer med neste år, ser de på hvordan det arktiske blir brukt som en projeksjonsflate for det som faktisk foregikk i Østerrike-Ungarn.

– Vår studie begynner der ekspedisjonen slutter. Idet ekspedisjonen ankommer til fastlandet, slutter det å være en ekspedisjon i Arktis og blir i stedet et virkemiddel for dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn til å si noe om seg selv. Dette var i en tid der det fantes store konflikter i Østerrike-Ungarn, med en voksende nasjonalisme blant de ulike gruppene, samtidig som man hadde en idé om en enhetlig stat. Ekspedisjonen bestod av et mannskap fra flere folkegrupper og ble sett på som en mikroversjon av dobbeltmonarkiet nettopp fordi det forente så mange ulike kulturer, sier de.

I 1873 var det et stort krakk i Wien som spredte seg til hele verden, og som var like skjebnesvangert som dagens finanskrise.

– Man begynte derfor snart å se med skepsis på den merkantile/finansielle verdenen. I stedet var det vitenskapen og litteraturen som ble løftet fram som noe ubesudlet og idealistisk, mot det materialistiske. Før 1873 ville nok ekspedisjonens tilbakekomst hatt en annen og kanskje mindre betydning.

Fysikk og ånd

Polarfarerne var datidens popstjerner, og den massive medieomtalen som ekspedisjonene fikk, gikk hånd i hånd med en utvikling mot mer sensasjonspregete oppslag i mediene.

– Journalistikken var på sterk frammarsj, og de fleste som var gode til å skrive, skrev i avisene snarere enn i bokform. Men de skrev altså litterært. Både polarforskeren og forfatteren var kulturarbeidere – åndelige og ideelt orienterte, forteller Spring og Schimanski.

Henning Howlid Wærp har sammenlignet Knut Hamsuns *Sult* og Fridtjof Nansens *På ski over Grønland*, som begge kom ut i 1890.

– Mens Hamsun ville utforske det ubevisste sjelelivet, ville Nansen utforske ukjent terreng, sier Wærp og siterer fra et hyllingsdikt av Stein Backe fra 1926, «Roald Amundsen starter fra Kingsbay»: «*Han* tok virkeligheten i fantasiens tjeneste, han tok fantasien i virkelighetens tjeneste, (det var *det* jeg vilde, men så lite maktet).»

– Backe slår fast at han som poet ikke klarer å strekke seg så langt inn i det ukjente som det Amundsen gjør. Så har da også polarforskerne blitt sett på som inspirasjonskilder eller muser for diktere ikke bare i Norge, men i mange land.

Stablene med bøker på Wærps arbeidsbord

WEDNESDAY MORNING, FEBRUARY 27, 1924. —PART I

Describes End of Ill-Fated Arctic Expedition

Mrs. Ada Blackjack and Her Son

I motsetning til polfarere flest hatet Ada Blackjack all medieoppmerksomheten som ble henne til del. Faksimile fra Los Angeles Times, 27.02.1924.

rommer både Otto Sverdrups *Nyt land. Fire aar i arktiske egne* fra 1904, Helge Ingstads beretninger fra Canada og Alaska, og Mona Mathisen og Ann Sissel Jenssens *Opp av sofaen* – om de to kvinnenes ferd over Grønland for noen år siden. Bare alle «i fotsporene til»-bøkene utgjør nok lesestoff til en lang og kald vinter.

– Den norske arktiske litteraturen kan deles inn i to hovedgrupper: ekspedisjonsrapportene og skjønnlitteraturen. Ishavsromanene er mange, og de henter gjerne stoff fra dokumentarlitteraturen. Ta for eksempel Aase Kristoffersens roman *Skrugard* fra 1927, en gjendiktning av Hjalmar Johansen og Fridtjof Nansens ferd mot Nordpolen. Det er samme temaet som danske Klaus Rifbjerg brukte i romanen *Et vintereventyr* fra 2002 og norske Kyrre Andreassen i skuespillet *Polar* fra 2003, sier Wærp.

Han kaller det crossoverlitteratur – et møte mellom skjønn- og dokumentarlitteratur.

– Og den leses gjerne av menn, som man ellers sier at ikke leser skjønnlitteratur.

Den hvite, mannlige helten

Det polare knyttes i stor grad til den hvite mannen. Det er han som er Helten. Kvinner og urbefolkning utelukkes eller spiller marginale roller i fortellingene som fortelles.

– Derfor er en viktig del av prosjektet vårt å forsøke også å ha et «innenfra»-blikk. Harald Gaski, førsteamanuensis i samisk litteratur, bidrar med forskning om den samiske multikunstneren Nils-Aslak Valkeapääs verk, og også canadisk musikk influert av inuittisk poesi er med, forteller Wærp.

Silje Gaupseth jobber med et doktorgradsprosjekt om canadisk polarlitteratur, nærmere bestemt to verk som utfordrer tradisjonelle forestillinger om polarhelten. Det ene er boka *The Friendly Arctic* av antropologen Vilhjalmur Stefansson – av islandsk herkomst, men født og oppvokst i Canada og USA.

– Boka er en ekspedisjonsberetning fra 1921, der Stefansson gir kjøtt på beina til hovedtesen hans om at Arktis egentlig er et «vennlig» sted. Han vil med andre ord skrive seg opp mot en tradisjon eller forståelse av Arktis som noe uvennlig, dramatisk og farlig. Det fikk han mye kritikk for, blant annet fra Roald Amundsen. Men samtidig gjør jo Stefansson også alt for å framstille seg selv som en polarhelt, en handlingens mann som overvinner faren. Det er en spenning i boka hans mellom de ulike framstillingene som jeg ser nærmere på.

En annen som utfordrer det tradisjonelle polarheltebildet, er Ada Blackjack, om enn kanskje mindre bevisst enn hva Stefansson gjør. Blackjack var såkalt by-eskimo og ble med en arktisk ekspedisjon til Vrangeløya utenfor Sibir i 1921, som kokk og syerske. Ekspedisjonen ble skjebnesvanger, og de fire mannlige polarfarerne omkom. Men Ada Blackjack (og katten Vic!) overlevde. Dagboka hennes fra ekspedisjonen er bevart, og Gaupseth har vært ved Dartmouth College i Hanover, New Hampshire, og bladd seg gjennom den lille flisa av et manus.

– Med denne dagboka skriver hun seg inn i rollen som helt i en vestlig polarhistorie, en rolle som tradisjonelt ikke har vært åpen for henne, som kvinne og som inuitt, konstaterer Gaupseth.

Politisk er Arktis nå i ferd med å få en ny rolle, som et viktig sentrum i et ressursrikt område og som målestokk for klimaendringer.

– Det blir spennende å se hva det har å si for diktningen framover, sier Henning Howlid Wærp. ■

Institutt for kultur og litteratur, UiT

- driver forskning og utdanning innenfor fagområdene dokumentasjonsvitenskap, kunstvitenskap, antikke studier, allmenn litteraturvitenskap og engelsk, finsk og kvensk, fransk, nordisk, russisk, samisk, spansk og tysk litteraturvitenskap
- 59 ansatte, hvorav 33 fast vitenskapelig ansatte og 16 ph.d.-studenter

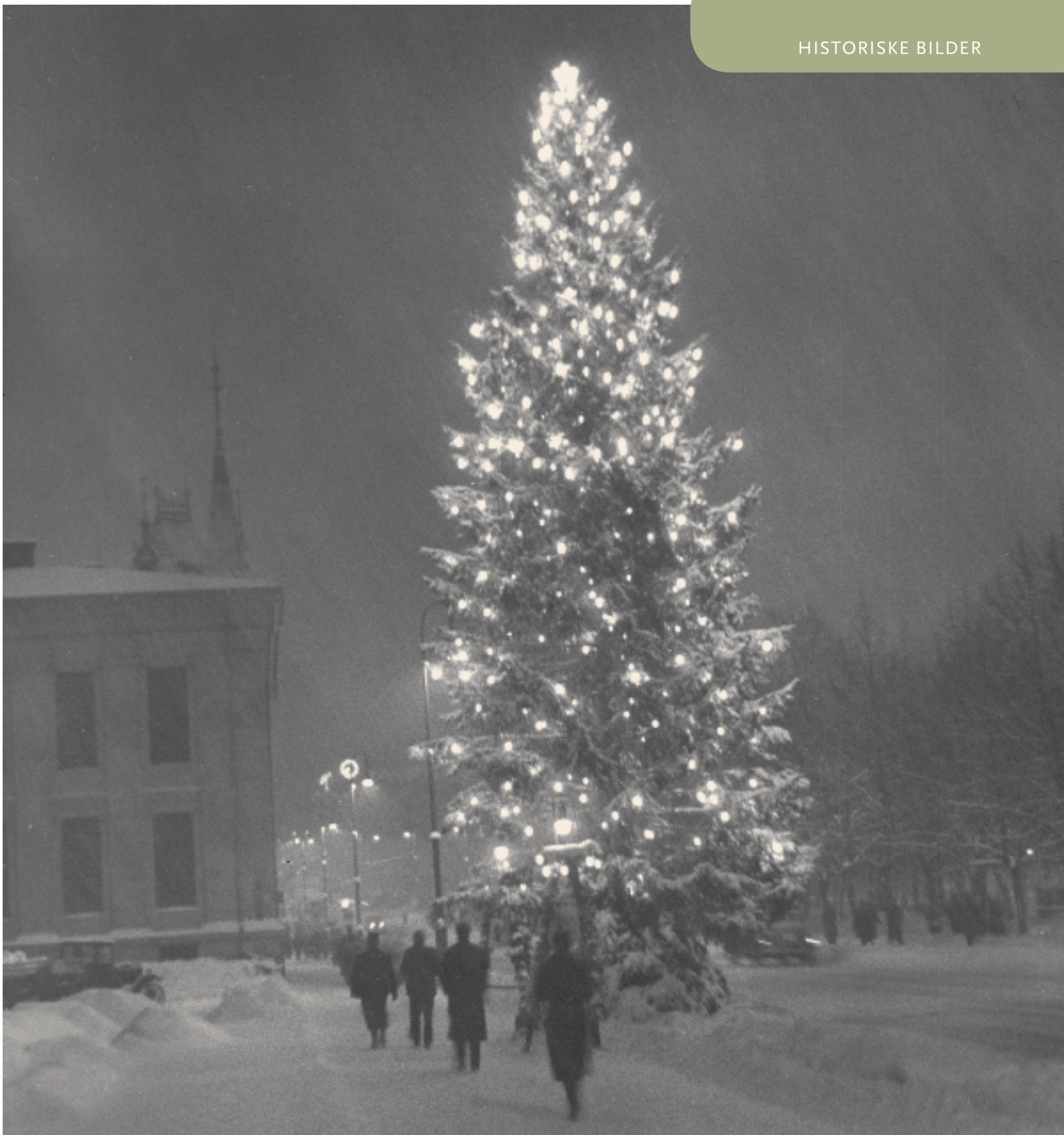

Anders Beer Wilse tok i 1938 dette biletet av jolegrana ved Universitetsplassen i Oslo, Karl Johans gate 47. I fyrste halvdel av 1900-talet reiste Wilse på kryss og tvers over heile Noreg og vart kjend som ein stor landskaps- og turistfotograf med ein enorm produksjon. Den største delen av fotoarkivet etter Wilse finst i dag ved Norsk Folkemuseum og inneheld om lag 150 000 bilete. Mange av desse fotografia er tilgjengelege på Galleri NOR, fotodatabasen til Nasjonalbiblioteket, på Internett. Norsk Folkemuseum har leigd ut biletet til bruk i Forskerforum.

20 nøtter

1. Kva heitte den profilerte tyske utanriksministeren frå partiet Dei grøne i åra 1998–2005?
2. Kva for vekedag heiter *Mittwoch* på tysk?
3. Kven skreiv det romerske «nasjonaleposet» *Aeneiden*?
4. Kva er det som blir kartlagt i Transparency Internationals årlege rangering av landa i verda?
5. Transparency International er ein NGO. Kva står denne engelske forkortinga for?
6. Kva for tittel er berre blitt delt ut éin gong, til Mette E. Finnestad i 2006?
7. Kva er det største flyselskapet i verda målt i talet på passasjerar?
8. Kva for land vart uavhengig i 1991 og valde då Zviad Gamsakhurdia til president?
9. Kva for australsk songar er fellesnemnar for banda The Birthday Party, The Bad Seeds og Grinderman?
10. I kva for by renn elva Alna, som òg er blitt kalla Loelva?
11. Kva kallar ein den ytste borken på bjørk?
12. Kva er ordet for *kjapp* på hawaiisk?
13. Kva heiter den kanadiske miljø- og dyrevernsaktivisten som er dømd for å ha prøvd å senke kvalskuta «Nybrænna» i 1992?
14. Kor i verda blir grindkval framleis fanga ved at kvalane blir jaga inn på grunna og avliva?
15. Kor i Noreg slepp du å betale meirverdiavgift?
16. Kva blir tidsrommet frå 23. juli til 23. august, då matvarer lett blir skjemde, gjerne kalla?
17. Kva er ein merd?
18. Korleis døydde fyrstinne Grace av Monaco i 1982?
19. Og kva heitte ho som filmskodespelar?
20. Kva heiter folkehøgskulen på Lillehammer som kallar seg Norsk Humanistisk Akademi?

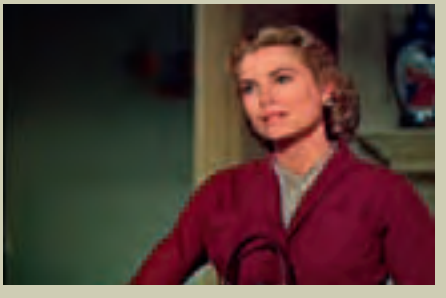

Korleis døydde fyrstinne Grace av Monaco i 1982?

Svar:

1. Joschka Fischer
2. Onsdag
3. Vergil
4. Korrupsjonsnivået
5. Non-governmental organization
6. Skyttarkonning
7. Ryanair
8. Georgia
9. Nick Cave
10. Oslo
11. Never
12. *wiki*
13. Paul Watson
14. På Færøyane
15. På Svalbard
16. Hundedagane, eller røtmånaden
17. Ei innhegning for oppdrettsfisk
18. I ei bilulykke
19. Grace Kelly
20. Nansenskolen

10 kjappe

Hans Petter Hornæs
Medlem nummer 30215883 i Forskerforbundet
Stilling: Førstelektor i matematikk og statistikk ved Høgskolen i Gjøvik (HiG)
Utdanning: Cand.real. fra Universitetet i Oslo
Første stilling etter fullført utdanning: Høyskolelektor ved HiG
Karrieremål: Gjøre en best mulig jobb i den jobben jeg har. Jeg er der jeg skal være.

– Ingenting bare er sånn

– Hva jobber du med nå?
– Jeg underviser på grunnkurs i matematikk for ingeniørstudenter, både på campus og på nett. Dessuten er en ny rammeplan for ingeniørutdanning på trappene, så den bruker vi en del tid på å diskutere og planlegge.

– Hvor tenker du best?
– På tur med bikkjene – en svær fransk mastiff og en liten bostonterrier.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?
– *An Introduction to Mathematical Statistics and Its Applications* av Richard J. Larsen og Morris L. Marx er den jeg slår oftest opp i. Den er både grundig og lettlest.

– Hva er tabu i ditt fag?
– Det er å si at noe bare er sånn. I matematikk har jo alt sin forklaring.

– Hva skal til for å bli en god matematiker?
– Sansen for system og logikk, og også evnen til å se problemer fra nye innfallsvinkler. Løsningen ligger ikke alltid der man først leter etter den.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?
– Det som har gjort mest inntrykk, var da matematikklæreren min i 9. klasse viste oss at kvadratroten av 2 ikke kan skrives som en brøk mellom hele tall. Akkurat roten av 2 var noe jeg lenge hadde gått og fundert på.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?
– Det mest naturlige hadde vel vært noe med mer anvendt matematikk, for eksempel mekanikk eller datafag. Men jeg er også interessert i historie.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?
– Jeg ville funnet en annen finansieringsmodell for bevilgninger til universitetene og høyskolene enn dagens modell, som baserer seg på studentgjennomstrømmingen.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?
– Jeg tror jeg satt og jobbet på kontoret og hørte på radioen.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?
– Nei ... Problemet er at jeg ikke rekker å lese alt som står der allerede.

Av Siri Lindstad

Risikofordeling

«Etter å ha jobbet her i 13 år synes jeg egentlig det er på tide at jeg får fast jobb.» Det sa biofysikar og forskar ved Institutt for kreftforskning ved Radiumhospitalet, Jostein Dahle til Dagens Næringsliv 2. november. Utan å kjenne Dahle, treng eg ikkje strekkje meg for å sjå poenget. Han starta som doktorgradsstipendiat ved sjukehuset i 1997 og har gått gradene via postdoktor til leiar for eit forskingsprosjekt om nye krefthandsamingsformer. «Jeg får godkjent prosjektene av sykehusledelsen hver gang jeg søker, det må vel bety at de ønsker å drive med denne type forsking», seier Dahle ifølgje avisa.

Han har sjølv lukkast med å skaffe finansiering fortløpande, men mange gjer ikkje det, sjølv om forskinga held mål, og – for å bruke honnørord frå tidsånden – attpåtil er etterspurd og relevant. Heile *ein tredel* av forskarane ved Oslo Universitetssjukehus (OUS), som Radiumhospitalet ligg under, har vore mellombels tilsette i over sju år. Slik svarar iallfall dei spurde i ei undersøking som er gjennomført av hovudtillitsvald Michael Abdelnoor i Forskerforbundet ved OUS. Postdoktorstipend er noko ein skal ha ved same institusjon berre éin gong. Abdelnoor fortel at fagfolk ved OUS er oppe i fem postdoktorperiodar etter kvarandre.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Mellombelsproblemet er nærast ein fellesnemnar for medlemsgruppene i Forskerforbundet. Forskerforum har nyleg rapportert om den utbreidde bruken av stutte engasjement blant feltarkeologar. Når det gjeld forskarar ved universitet og høgskular, har Forskerforbundet i haust teke ut rekordmange stemningar mot institusjonar dei meiner har brukt ulovlege mellombelse tilettingar.

No har arbeidsgruppa «Tall og tiltak» vonaleg gjeve saka ein ny puff. Gruppa som vart sett ned av forskings- og høgare utdanningsminister Tora Aasland, la 2. november fram ein rapport om bruk av mellombelse stillingar i universitets- og høgskulesektoren. Denne tematikken var òg emnet for Forskingspolitisk seminar – det årlege arrangementet til Forskerforbundet – same dag. At problemet er omfattande nok til eit utvalsarbeid og eit seminar er det lite tvil om: Held ein ph.d.- og postdoktorstipendiatar utanfor, er om lag 20 prosent i undervisings- og forskarstillinger i statleg sektor mellombels tilsette. I arbeidslivet elles er prosentdelen om lag 10. Vidare: Berre om lag 20 prosent av uteksaminerte doktorar kan rekne med å få postdoktorstilling. Vi talar altså om eit nålauga som mange ikkje har økonomi, livssituasjon, mot eller tolmod til å kome gjennom.

I rapporten kjem det framlegg om tiltak som spenner frå betre rutinar, oversyn og medvit om problemet til endringar av lovverk og politikk. Eitt av tiltaka som kan monne er framlegget om å tilsetje fast ved eksternt finansierte prosjekt som varar i over fire år. Prosjektorganisering av ordinær verksemd gjev ikkje i seg sjølv grunnlag for bruk av mellombels tilsetting, påpeikar utvalet. Som det går fram av saka vår på side 4, støttar Aasland framlegget.

> Kor lenge vil *denne* saka halde varmen?

Men her ligg det òg ein fare: Dersom institusjonane vegrar seg mot at stillingar må gjerast faste og heller opprettar til dømes fleire postdoktorstillingar, har ein ikkje kome lengre. Det er viktig at ein finn tiltak som ikkje berre sminkar tala, men som fører til reell forbetring av forsking som ein karriere å satse på.

Ulike stillingsgrupper får sitt, blant anna teknisk-administrativt tilsette: Kravet til nisjekompetanse er ikkje like sterkt for støttepersonale som for forskarar. Utvalet spør derfor om ikkje hovudprinsippet bør vere fast tilsetting av teknisk-administrativt personale, sjølv om prosjekta er tidsavgrensa. Det bør òg vere mogeleg å gjere fleire undervisingsstillingar faste. Som utvalet tørt er inne på: «Når nesten 40 % innen universitetslektorgruppen er i midlertidig tilsettingforhold, så reflekterer det neppe reell grad av uforutsigbare undervisningsbehov.»

> Ei rimeleg fordeling av risiko bør vere ei rettesnor i arbeidet med å redusere mellombelsproblemet.

Ein kan argumentere for at forskinga er tent med ein viss del mellombelse tilsettingar. Gjer ein det for sterkt, så bannar ein i kyrkja, iallfall i miljø der eg ferdast. Slik ytra Niels Christian Stenseth, preses i Det Norske Videnskaps-Akademi og leiar for CEES, senter for framifrå forsking seg i Uniforum: «CEES har et aktivt og godt forskningsmiljø, og det at mange er ansatt midlertidig, bidrar til å skape en god dynamikk. For å opprettholde et slikt toppforskningsmiljø, må vi heller ha færre faste stillinger enn flere.»

Arbeidsgjevar held ofte fram behov for fleksibilitet som argument for mellombels tilsetting. I elitemiljøa er det ein fordel å ha ryggen fri til å omrokkere og toppe laget. Ved å halde forskarar på gras, selekterer ein dei beste. Til dette kan ein innvende at det å halde ut, eller ha praktisk høve til det – til dømes ved å ikkje ha familie – ikkje nødvendigvis er dei beste indikatorane for kvalitet. At tidshorisonten i forsking av natur jamt er lang, er ei påpeiking av det sjølvsagde slaget. I samandraget i rapporten heiter det: «Kortsiktig perspektiv, både i finansiering og aktivitet, begrenser mulighetene for forutsigbarhet og langsiktig planlegging.» Med *langsiktige* perspektiv kan ein planleggje langsiktig. Om lag så enkel og vanskeleg er løysinga.

Inntil det langsiktige perspektivet har vunne og verda er perfekt, gjeld det å innrette ventetida best mogeleg. Noko av det viktigaste eg fann i rapporten står i samandraget: «Omfanget av midlertidig tilsetting avspeiler imidlertid at risiko knyttet til usikkerhet om fremtidig aktivitet i urimelig stor grad veltes over på arbeidstakerne.» Ei rimeleg fordeling av risiko bør vere ei rettesnor i arbeidet med å redusere mellombelsproblemet.

Rapportproduksjon kan seiast å vere eit kjenneteikn ved arbeidsforma til det sitjande forskingspolitiske regimet. Rapporten om handlingsrom, som vart lagd fram i mars, har tydelegvis ikkje fått gjennomslag i utforminga av framlegget til – eit stagnerande – statsbudsjett for neste år. No skal den nye rapporten ut på høyring, og forskingsministeren har varsla tett oppfølging av saka. Kor lenge vil *denne* saka halde varmen?

God mellombels jol!

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER
Send kronikkforslag til **kjetil.brottveit@forskerforum.no**. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom.
Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Rom for læring

Har tiden begynt å løpe fra den tradisjonelle forelesningen? Aktivitet og samhandling er idealet for tre ansatte ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, som vil vekk fra auditoriets passive studenter.

Av
dekan
Per Borgesen,
førstelektor
Greta Hjertø
og førstelektor
Geir M. Maribu,
alle ved Avdeling
for informatikk og
e-læring, Høgskolen i
Sør-Trøndelag

Ved informatikkutdanningen på Høgskolen i Sør Trøndelag har vi med stor interesse lest artikkelen «Livet ved tavla» i Forskerforum nr. 7/10. All honnør til de gode forelesere som makter å inspirere og motivere studentene. Men ærlig talt, har ikke tiden egentlig begynt å løpe fra den tradisjonelle forelesningen, uavhengig av om den foregår med kritt eller PowerPoint?

Her hos oss har vi i alle fall funnet det nødvendig å tenke helt annerledes om vår rolle i studentenes læringsprosesser og om de læringsaktivitetene vi legger opp til. Vi vil vekk fra auditoriet hvor lærerne «leser» for passive studenter, og over til en situasjon hvor studentene er aktive, utnytter moderne teknologi og egen teknologikompetanse, samhandler med hverandre og selv gir vesentlige bidrag til læringsarbeidet. Som et middel for å oppnå dette har vi blant annet investert i et nytt læringsrom, hvor vi nå er i ferd med å prøve ut alternativer til den tradisjonelle forelesningen.

Hvorfor gjør vi dette? Vi vil snu en negativ utvikling. I kvalitetsreformen for høgere utdanning var det et uttalt mål at «studentene skal lykkes». Dette oppnådd gjennom en annen måte å undervise på, med mer studentaktive læringsformer og tettere oppfølging. Et annet mål var at «studentene skal ha ansvar for egen læring». Gode intensjoner, viktige mål, men har vi evnet å sette dem ut i praksis?

Det ser ikke slik ut. I Adresseavisen kunne vi nylig lese at «bare halvparten av ingeniørstudentene gjennomfører bachelorstudiet». Det stemmer dessverre godt med situasjonen ved våre utdanninger. Det varierer, men trenden er klar – altfor mange slutter før studiet er fullført. At studentene lykkes med læringsarbeidet og fullfører den utdannelsen de har valgt, er viktig. Selvfølgelig først og fremst for dem selv, men også for utdanningsinstitusjonen og for samfunnet. Dette er derfor en utvikling vi ønsker å snu.

I pressen beskrives årsaken til frafallet som sammensatt. Det er også vår erfaring – det varierer fra feil valg av studium via personlige problemer til mangel på motivasjon og innsats. Det er ikke alt vi kan gjøre noe med, men vi kan kanskje bidra til å øke motivasjonen og spore til innsats? Vi spør: Hva er det som skaper et godt læringsmiljø – gitt dagens studenter og dagens teknologi?

Studentene må tilbake på campus: I det siste har vi sett en utvikling som vi finner urovekkende. Stadig færre av studentene er å se i auditoriet. De begrunner dette med at lærestoffet ligger på nettet. De kan studere hjemme. Men er det godt nok? Vi mener nei. Studentene trenger hverandre. Både for motivasjon og for å lære. I rammeplanen for ingeniørutdanningen legges det vekt på at studentene skal utvikle kritisk vurderingsevne, samarbeids- og kommunikasjonsevner og et helhetlig perspektiv på ingeniørfaget. Dette krever etter vår mening både et studentfellesskap og aktiv tilrettelegging og utfordring fra en lærer. Da må studentene være til stede, sammen og samtidig. Skal vi lykkes med dette, er det imidlertid vår hypotese at de må engasjeres på en helt annen måte enn nå.

Studentene må bidra vesentlig i klasserommet: Hvilken rolle skal lærerne ha i læringsprosessen? I rammeplanen for ingeniørstudiet ser vi konturene av en lærerrolle som ikke først og fremst har som oppgave å formidle fakta til studentene, men som skal være tilrettelegger, diskusjonspartner, oppgavestiller, tilbakemelder og veiviser. Dette har kanskje alltid vært det viktigste ved lærerrollen. Men i dag, når fakta «ligger på nettet», har vel det menings-

«Vi har kastet ut benkerader og lærerens opphøyde plassering i front.»

Et inspirerende kaos? Det nye læringsrommet ved ingeniørutdanningen ved HiST. (Foto: Geir M. Maribu)

løse i at læreren leser for studentene, blitt enda tydeligere.

Det er vel heller ingen tvil om at det å være passive tilhørere er sløvende? Et gammelt kinesisk ordtak sier: Fortell meg, jeg glemmer; vis meg, jeg husker; involver meg, jeg forstår. Sagt for lenge siden, like sant i dag. Eller kanskje enda sannere enn før? Det sies at dagens ungdom har utviklet evnen til å «multiplekse», gjøre flere ting samtidig – men ødelagt evnen til konsentrasjon. Vi kan jamre over det negative i dette og fortsette å kjede dem med to ganger 45 minutters forelesninger, eller vi kan utnytte det i læringsarbeidet som noe positivt.

Studentene må få bruke teknologien: I dag har alle studenter hos oss bærbar PC. Og de bruker den. PC-en er deres faste følgesvenn og kilde til informasjon og kontakt med verden. På campus får de tilgang til nettet og bruker det aktivt. Også i klasserommet. Vi lærere opplever dette mest som et problem. Vi ser dem dukke ned bak skjermene og mistenker at det går i spill, Facebook, chatting og nettaviser. Eller kanskje de noterer flittig, prøver ut på egen hånd, søker supplerende informasjon? Vi tror ikke det. Men kan vi sørge for at det blir slik, hvis vi utnytter dette aktivt i undervisningen?

En arena for læring: Vårt overordnede mål er å skape bedre læringsprosesser og – som et resultat av dette – mindre frafall blant studentene. Da må vi «lokke» studenten tilbake på campus og inn i fellesskapet i en læringsarena – ikke en forelesningssal!

Så hvordan ser en slik læringsarena ut? Vi har kastet ut benkerader og lærerens opphøyde plassering i front, og dermed også den tradisjonelle forelesningen. Læreren er der, men da blant studentene, midt i rommet og som tilrettelegger. Her er studenten den aktive part!

«Stadig færre av studentene er å se i auditoriet. De begrunner dette med at lærestoffet ligger på nettet.»

Rommet er møblert med avlange småbord med to grupper studenter på hvert bord. Hver gruppe har en stor fellesskjerm. Til denne kan studentene koble egne PC-er og på den måten samarbeide om oppgavene – med nettet som ressursbank. Fra lærerens plass gis det ikke forelesninger, men læreren starter aktiviteter, gir beskjeder og redegjør kort for spesifikke temaer når det er ønskelig.

Rommet har fire lyssterke prosjektører for visning på vegg. Disse brukes *ikke* til lærers endeløse lysarkserier, men først og fremst til aktiviteter i plenum der studentene presenterer arbeidet sitt. Men også når lærer trenger å diskutere temaer med studentene, presisere, oppklare misforståelser eller kort redegjøre for vanskelige temaer. Dermed praktiserer vi det mange vet, men ikke gjør noe med, vi lar studentene gjøre arbeidet selv. Da blir læringen best.

Hva sier studentene og lærerne? Det er tidlig i utprøvingen ennå, men førsteinntrykket hos studentene er overveldende positivt. Et lite glimt fra en begeistret student: «P-lab (det nye rommet) er awesome! Jeg kommer til å få mye bedre karakterer.»

Lærerne er også overveiende positive, men melder om at dette er nytt og krever både et helt annet tankesett og (foreløpig) mye bedre forberedelse enn «å snu bunken».

Den største utfordringen ligger i pedagogikken. Den store utfordringen i dette er imidlertid ikke teknologien og infrastrukturen i rommet, men den pedagogiske anvendelsen av den. Dette vil kreve en omstilling både hos lærere og studenter. Rommet alene gir ingen nye læringsformer. Derfor: Når vi prøver ut nye læringsaktiviteter, må vi være bevisst på at forventede læringsutbytter, de læringsaktivitetene vi legger opp til, og de vurderingsformene vi anvender, henger nøye sammen. Studentene må vite hva de blir målt på både underveis i læringen og ved sluttvurderingen. Får vi til dette, er det vår overbevisning at vi er på vei mot bedre læring, mer tilfredse studenter – og mindre frafall.

Ei intellektuell utfordring

Å vere intellektuell er å tenke moralsk.

Denne boka er nedskriven under tyngda av ein lammande sjukdom, utgjeven berre nokre månader før forfattaren, Tony Judt, tok sitt siste andedrag. Judt – engelsk jøde, utdanna i Frankrike, til det siste professor i europeisk historie i USA, kjend og anerkjend kritikar og forfattar – vender seg her til lesarar på begge sider av Atlanteren.

Ill fares the land, to hastening ills a prey. Where wealth accumulates, and men decay. Sitatet slår an tonen i kritikken hans av det intellektuelle grunnlaget for, og dei sosiale kostnadene ved, (særleg) britisk og amerikansk marknadsliberaliseringspolitikk og av europeiske sosialdemokratar (i vid tyding) som har vorte ute av stand til å forsvare eitt av historias mest vellukka og unike politiske prosjekt, velferdsstaten som gjev alle statens borgarar grunnleggande sosial og politisk tryggleik.

Boka er antitesen til Gordon Gekkos «Greed is good». Det er godt formulert, men dårleg tenkt, ein ideologi for fristilte finansoligarkar og -institusjonar som tek riskar fellesskapet må betale kostnadene for. For grådigheit er skadeleg. Grådigheit er ineffektivt. Statar med låg grad av ulikskap og høg grad av tillit mellom menneske og til institusjonar er også dei mest effektive. Dette synet, som mange samfunnsøkonomar lenge har argumentert for, og som har fått auka resonans i den kollektive bakrusen etter finanskrisa, er dét boka kviler på.

Og nettopp samfunnsøkonomane er gjennomgåande skikkelsar i forteljinga. Judt viser ofte til Adam Smith og John M. Keynes som økonomar som såg på fattigdom og økonomisk maktkonsentrasjon som skadelege for det moralske fellesskapet eit samfunn er og må vere. Han kontrasterer dei med den økonomiske tenkinga til Friedrich Hayek og Milton Friedman, som har legitimert politikken til Thatcher, Reagan, Clinton, Blair og Brown, ein politikk som kasta millionar ut i fattigdom og usikkerheit, og som har overført milliardverdiar til ei lita gruppe som har tent seg rike på moralsk hasard. Og hovudtesen hans er at venstresida (i vid tyding) i dag manglar denne type intellektuell basis, ho er språkleg funksjonshemma og ute av stand til å tenke politiske alternativ i grunnleggande forstand.

Boka er unyansert og polemisk, men går likevel utanpå den

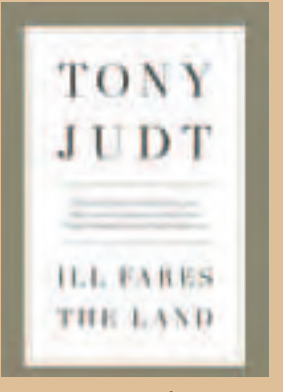

Tony Judt
Ill Fares the Land
The Penguin Press,
New York, 2010
237 sider
Rettl. pris: ca. kr 150

type kritikk av marknadsliberalismen det går tretten av på dusinet. Ikkje berre fordi Judt skriv så klart at det er tydeleg når ein er usamd med han. Heller ikkje berre fordi kritikken hans av venstresida viser at var han ein norsk intellektuell, ville analysen hans av det norske samfunnet – som her er ein eintydig positiv modell – også kritisert eit stadig meir oppsvulma statsapparat. Nei, mest fordi han ser seg sjølv som ein medansvarleg medborgar og søkjer å vere den type intellektuell han ofte har etterlyst, ein som utan institusjonelle bindingar kjenner og følgjer ei plikt til å ytre seg om viktige saker, men som skil seg frå (altfor mange) intellektuelle som manglar politisk dømmekraft (tenk på Hamsun og Solstad som heimlege døme), som manglar kunnskap om det dei snakkar om, og bryt med alle rimelege krav til sakleg diskusjon. For Judt er det å vere intellektuell å tenke moralsk.

Slik er boka ei intellektuell påminning til oss akademikarar som driv med forsking eller annan kunnskapsproduksjon. Akademikarar er, ulikt intellektuelle, ufrie yrkesutøvarar som på sitt beste følgjer akademiske normer, på sitt verste produserer betalte tankar. Men også våre tankar og formuleringar er i omløp i større eller mindre offentlege rom, med større eller mindre verknadskraft, men aldri slik at vi kan fri oss frå ansvaret for desse verknadene og dei interessene dei tener.

Hovudinnvendinga mot denne boka er at ho sjølv ikkje trer ut av den språklege funksjonshemminga ho kritiserer, ho gjev ikkje eit alternativ til «den tredje vegen» til det moderniserte sosialdemokratiet. Ho er tilbakeskodande. Men det tilbakeskodande er også styrken hennar. For Judt er ikkje historia berre ei påminning om at framtida alltid blir annleis enn dei notidige trur, ikkje berre ei forteljing om kven som vann, og kva alternativ som vart utdefinerte anakronismar, ho er også ei kjelde til tilsig av fortidige tankar og idear som kan få fornya kraft og innhald, slik klassiske omgrep som rettferd, fridom og tryggleik stadig har vorte fornya.

Det finst bøker, filmar, kunst og musikk – og vitskaplege verk – som med ein nesten overmenneskeleg meiningsberande perfeksjon omfamnar det sårbare og utilstrekkelege menneskelivet og det tidvis valdelege og umenneskelege samfunnet menneska skapar. Tony Judt kunne også nå slike høgder, mange av essaya hans i samlinga *Reappraisals* er døme på det. Dette er ikkje ei slik bok. Ho er ujamn, storslåtte formuleringar vert avløyste av trivielle utsegner, skarpsindige analysar av uklar dømmekraft og rasande moralisme, konvensjonell prosa av ei personleg og umiskjenneleg stemme. Så er ho også blitt møtt med blanda kritikkar. Ho liknar eit levd liv.

Av Oddgeir Osland

Ein heim for muslimar

Elisabeth Eide og Terje Skaufjord
Pakistan. Midt i verden
Pax, 2010
315 sider
Rettl. pris: kr 379

Pakistan spelar ei viktig rolle her til lands på grunn av krigføringa i Afghanistan og den store pakistanske diasporaen som bur her. Denne boka er til stor hjelp for dei som vil forstå landet betre.

I byrjinga er boka tung å lesa. Eg har langt mindre førehandskunnskap om Pakistan enn om europeiske land, og omtrent alt som står i boka, er ny informasjon. Møte med det nye er alltid krevjande, og etter kvart som eg les, får eg ein slags informasjons-fatigue. Det blir så mange framandarta namn og detaljar i landets sosiale og politiske historie at eg nesten går i surr. Etter kvart kjem eg over dette og fordjupar meg i detaljane.

Dei fyrste to kapitla handlar om grunnlegginga av landet. Pakistan var ein del av det britiske imperiet og oppstod i moderne form i 1947, då territoriet til britane vart delt i to islamske delar (Pakistan og det som seinare vart Bangladesh) og det hinduistiske India. Pakistan skulle vera «ein heim for muslimar», og den islamske identiteten vart forsterka under diktatoren Muhammad Zia-ul-Haq frå 1977 til 1988, blant anna for å støtta den islamske motstandskampen mot Sovjets invasjon i Afghanistan.

Hovuddelen av boka går gjennom landsdelane i Pakistan, frå det krigerske Kashmir i det himalayiske høglandet til det rolegare og meir produksjonsorienterte Sindh i låglandet ved Indiahavet. Desse kapitla har eit historisk perspektiv, der særleg Aleksander den stores felttog rundt 300 før Kristus, den arabiske ekspansjonen frå 700-talet og koloniseringa til britane tidleg på 1800-talet er spennande å lesa om.

Eide og Skaufjord har reist så mykje i Pakistan at dei kan skriva augnevitneskildringar frå alle provinsar. Det er nesten tjue år mellom fyrste og siste besøk, og boka er spekka med betraktningar om kva som har endra seg i løpet av desse åra.

Forfattarane beskriv det konfliktfylte politiske samlivet i Pakistan, der striden mellom militærstyrkar og Taliban mot grensa til Afghanistan er den største kruttønna no.

Mot slutten av boka tek forfattarane for seg eit breitt spekter av tema, blant anna forsvaret, kulturliv og religion. Den politiske analysen er «compassionate». Forfattarane liker Pakistan og håpar det skal gå bra med landet i framtida. Dei får blant anna godt fram indignasjon over den undertrykte stillinga til kvinner.

Den medfølande grunntonen viser seg også i korte intervju med elleve pakistanarar som har spesielle historier å fortelja. Amina Janjua frå Rawalpindi fortel at mannen hennar forsvann i 2005, truleg arrestert som terrormistenkt. Dette fekk henne til å bli politisk aktiv, og no er ho med og organiserer støtte til fleire hundre kvinner som har forsvunne ektemenn. Desse intervjua hjelper til å personifisera tema som er ubehagelege, og som ofte blir skildra på ein konstaterande og kald måte.

Boka har god bruk av kart, slik at me blir kjente med terreng, elver, vegar og grenser. Ei rekkje fargefoto har også fått plass, og dette er ein pedagogisk luksus som aukar verdien av boka.

Av Lars Nyre

Ambisiøs, men datert maktanalyse

Fredrik Engelstad
Maktens uttrykk. Kulturforståelse som maktanalyse
Universitetsforlaget, 2010
341 sider
Veil. pris: kr 319

Året er 1953. På kinolerreter verden over er Marilyn Monroe i ferd med å gjøre seg verdensberømt på diamanter. Du vet, de som er *a girl's best friend*. Rollefiguren hennes, Lorelei, ble skapt allerede i 1925, og *femme fatale* har rukket å bli som en klisjé å regne. Like fullt mener sosiologiprofessor Fredrik Engelstad at dette handler om makt. Det har han rett i, men hvorfor skal en sosiolog avdekke det?

I *Maktens uttrykk* gjør Engelstad mer enn å analysere *Gentlemen Prefer Blondes*. Hans prosjekt er å undersøke hvordan sosiologisk analyse av drama, film og kunst kan gi en videre forståelse av symbolsk makt. Innledningsvis gjør han rede for flere teoretiske perspektiver, blant annet fra sosiologi og filosofi. Gjennom bokens fem deler tematiserer han så makt når det gjelder kommunikasjon, demokrati, kunnskap, kulturindustri og nasjonsbygging gjennom analyser av drama og film, fortrinnsvis Ibsen, Shakespeare, Strindberg og Godard. Engelstad ser farene ved et slikt prosjekt, siden fiksjonen er produkter av vår fantasi. Han mener at det han kan oppnå, er «å skape korrektiver til gjengse tenkemåter, reflektere over hvor fruktbare vanlige modeller egentlig er». Etter min mening klarer han bare delvis å oppnå dette.

Styrken i Engelstads bok er hans svært gode, opplysende lesninger av Bourdieu, Adorno og Horkheimer, Foucault, Weber og andre kulturfilosofer og sosiologer. Han skriver også greit om retorikk og kommunikasjonsteorier som omhandler makt, og tidvis lykkes han i å gjøre perspektivene svært interessante. For eksempel når han skriver om makt som ligger i tausheten, der fragmenter fra Strindbergs *Den starkare* riktignok må nøye seg med å tjene som illustrerende eksempler, men der hans teoretiske refleksjoner løfter det hele.

Men det er i analysene problemet oppstår. Ved å benytte sosiologisk analyseverktøy på fiksjon som er redigert og konstruert, ender han flere steder opp med å bekrefte gamle, sementerte myter og stereotypier om makt. Dette blir særlig tydelig når han gjør analyser av Lorelei-skikkelsen og Marilyn Monroe. Her parafraserer han handlingen om en kvinne som bruker sin *sex appeal* for å oppnå status i et samfunn der makt måles i patriarkalske strukturer. Analysen konkluderer med at kvinner som Monroe har en karismatisk makt, på grensen til «guddommelig». «Dens kraft ligger i å forme bilder av verden og av hva det er å være kvinne». Dette sitatet demonstrerer også at utvalget hans er svært datert. Engelstad innrømmer at utvalget er litt tilfeldig, men understreker samtidig at de er inkludert fordi de eksplisitt tematiserer makt. Dette er et paradoks når målet hans er å avdekke den ikke-institusjonaliserte makten. Den som ligger i språket: i tegnene og symbolene og ytringene. Hvorfor er det da nødvendig å velge dramaer som eksplisitt tematiserer makt?

Ikke desto mindre: Engelstad er utvilsomt en analyserende og god sosiolog, og hans prosjekt er i utgangspunktet ambisiøst. Det er dessuten en nødvendig og god nytenkning innen samfunnsvitenskapen. Så jeg håper vi får se mer til disse innfallsvinklene, om enn noe mer oppdatert både på fiksjon og humanistisk teori.

Av Ragnhild Fjellro

Kort fortalt

Maria Øksnes
Lekens flertydighet. Om barns lek i en institusjonalisert barndom
Cappelen Akademisk, 2010
216 sider
Veil. pris: kr 298

Mange vestlige filosofer har forsøkt å rasjonalisere lek for å gi den en nyttig rolle i samfunnsutviklingen. For eksempel hevdes det at barns lek er en form for utvikling. Forfatteren ønsker å vise hvordan det går an å forstå lek på andre måter. Hun trekker inn lekforskere og filosofer og har også fått barn i tale. Forfatteren er førsteamanuensis ved Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning.

Frode Skarstein
Helge Ingstad. En biografi
Spartacus, 2010
338 sider
Veil. pris: kr 249

Helt siden bokdebuten i 1931 med *Pelsjegerliv* hadde eventyreren Helge Ingstads bedrifter blitt lagt merke til. Høsten 1960 fant Ingstad de første håndfaste bevis på norrøne besøk i Nord-Amerika. Funnet er det absolutte høydepunktet i hans lange og rike liv. Denne uautoriserte biografien kaster nytt lys over Ingstads liv og ekspedisjoner. Frode Skarstein er evolusjonsbiolog og forfatter og arbeider ved Universitetsbiblioteket i Tromsø.

Grete Brochmann og Anniken Hagelund (red.)
Velferdens grenser. Innvandringspolitikk og velferdsstat i Skandinavia 1945–2010
Universitetsforlaget, 2010
391 sider
Veil. pris: kr 379

Norge, Sverige og Danmark deler tilnærmingen til velferd, men har skilt lag i innvandringspolitikken. Boken handler om den historiske utviklingen av samspillet mellom velferdsstat og innvandring i de tre landene i perioden fra etterkrigstiden til våre dager. Brochmann er professor ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Hagelund er forsker ved Institutt for samfunnsforskning.

Karsten Jørgensen og Vilde Stabel (red.)
Ny norsk landskapsarkitektur
Gyldendal Akademisk, 2010
272 sider
Veil. pris: kr 480

Praktboken viser parker, kulturlandskap, urbant miljø og sosiale landskap i skoler og boligområder, skapt av norske landskapsarkitekter 1989–2009. Boken utdyper landskapsarkitekturens betydning i samfunnet og gjengir utenlandske landskapsarkitekters syn på norske landskapsprosjekter. Vilde Stabel er landskapsarkitekt, mens Karsten Jørgensen er professor i landskapsarkitektur ved Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Tidstyvene

TID TIL FORSKNING: Utgangspunktet for dette notatet er Forskerforbundets rapport og Nifu Step sin undersøkelse som viser at vitenskapelig ansatte i akademia i snitt bruker 28,1 prosent av sin tid til forskning innenfor oppsatt arbeidstid. Normen er tradisjonelt sett satt til 50 prosent, derfor gir dette tydelige signaler om at det er andre oppgaver som tar mer tid enn opprinnelig planlagt.

For å finne årsaken er det naturlig å ty til tidstyvjakt. Ved å sette fingeren på oppgaver som det brukes tid på, men som ikke har direkte betydning for primærfunksjonen, kan man på en enkel måte øke muligheten til å forske mer i arbeidstiden.

I Forskerforbundets undersøkelse kommer det tydelig fram at det har vært en vesentlig økning i arbeid utenfor arbeidstiden de siste fem årene. Hvorfor er det blitt slik?

Ser man på noen av de endringer og nye krav som har kommet de siste årene, finner man blant annet innføring av kvalitetsreformen og overgang til mer markedsorientert og resultatbasert ledelse. Det er nærliggende å trekke den konklusjonen at dette har medført større krav til rapportering og byråkratiske rutiner.

I grunnskole og videregående skole er kunnskapsløftet den siste reformen. I Fafo-rapport 2009:23 «Tidstyvene» har lærere i videregående skole følgende fem-på-topp-liste for arbeidsoppgaver som de mener de bruker for mye tid på:

- fellesmøter – informasjon
- testing av elever og dokumentasjon av elevvurderinger
- skriftlig rapportering til egen ledelse / skoleeier
- individuelt etterarbeid
- arbeid med lokale læreplaner

Det konkluderes i denne rapporten med at kunnskapsløftet, pluss at man i den siste tiårsperioden har gått over til et styringssystem hvor kvaliteten skal sikres gjennom å styre etter prosess- og resultatindikatorer med tilhørende rapporterings- og dokumentasjonskrav, er noe av bakgrunnen for at lærere bruker mer tid på punktene over enn tidligere. Her kan man trekke en parallell til undervisningssituasjonen i akademia. Kunnskapsløftet legger vekt på evaluering og måling av og tilbakemelding til elevene. Elevene som går over til å bli studenter, er altså vant til individuell tilbakemelding og oppfølging, de er rettighetsorienterte og bruker systemene fullt ut når det gjelder rett til å klage og til å få skriftlig vurdering. Dette medfører nye oppgaver for de som skal undervise, også i akademia.

For å ta en liten test på om de samme tidstyvene besøker universitet, ble noen få ansatte spurt om de brukte mer tid enn ønsket på de momentene som er nevnt over. Undersøkelsen var for liten til at man kan konkludere med at det er de samme tidstyvene ved universitetet som i videregående opplæring. Men flere praktiske forhold ble trukket fram, og det kan bety sparing av tid dersom rutinene endres.

Målet med spørsmålene var å se om det er momenter man kan gjøre noe med ved å endre oppgavefordeling, rutiner og opplegg. Det er viktig for institusjonen at man har fokus på å skape plass til å gjøre en større del av forskningen innenfor arbeidstiden. Dette er et lokalt ansvar, men det hviler også et ansvar på departement og direktorat som stiller krav om rapporter og viser et stadig større kontrollbehov. Det er viktig at man ser at konsekvensen av dette tar fokus og ressurser bort fra primæroppgaven i akademia. I Nifu Steps rapport *Forskningsvilkår ved norske universiteter i et internasjonalt perspektiv* kommer det fram at norske professorer oppgir at de bruker 1,5 timer mer per uke på årsbasis til undervisningsaktiviteter enn professorer i andre land. En alternativ forklaring til dette er at det totalt sett er et større undervisnings- og veiledningspress i det norske universitetssystem enn i andre land. Dette kan blant annet skyldes kvalitetsreformen og de medfølgende større krav til oppfølging av studentene. (Michelsen og Aamodt, Det Norske Videnskaps-Akademi 2008). Samtidig kommer det fram at norske professorer har langt mindre tilgang til undervisningsassistanse enn kolleger i andre land. Under punkt 4 i Forskerforbundets rapport nr. 4/2009 viser undersøkelsen at innføring av kvalitetsreformen har ført til mindre tid til forskning for et stort flertall av de spurte.

> «Departementet og direktoratet viser et stadig større kontrollbehov.»

Undervisning i seg selv er en primæroppgave – og ikke en tidstyv, men det kan være rutiner, organisering og systemer innenfor undervisningen og undervisningsadministrasjonen som kan bedres. Det bør legges stor vekt på å forenkle og forbedre dette systemet kontinuerlig.

Leser man artikkelen «Servert på sølvfat? Studiekvalitet i høyere utdanning» av Wenche M. Rønning, Kristel Bye Johansen og Liv Finbak i Uniped 2/2010, ser man at studentene definerer ytre forhold som mye viktigere for deres opplevelse av god studiekvalitet enn indre forhold. Det vil si at de i liten grad inkluderer egen involvering og innsats i forståelsen av hvordan god studiekvalitet kan oppnås. Det vil si at man ved universitet og høgskoler for framtiden må legge vekt på en opplæring og holdningsendring i forhold til dette. Tidsbesparelsen i en slik holdningsendringsreise er nok langsiktig, men ved et sterkere fokus på å legge til rette for egeninnsats kan man med selvdisiplin og noe mindre tilgjengelighet skape seg et rom for egentid.

Administrasjon er en annen oppgave som tar mye tid. Det er tilsatt mange nye direktører og ledere i akademia de senere årene. Ledere ønsker kontroll på resultater, dette kan medføre flere oppgaver ned i organisasjonen. Det bør derfor – med økt ressursoverføring til primæroppgavene som hovedmål – vurderes hvordan man på best mulig måte kan finne balansen mellom administrasjon, ledelse og produksjonsapparat i akademia.

For å legge forholdene til rette for mer tid til forskning er det viktig at man på lokalt nivå analyserer rutiner, undervisningsform, oppgavefordeling og organisasjon og søker å utvikle dette i riktig retning uten at det ødelegger kvaliteten på produksjonen. På universitetsnivå må man se på rutiner og oppgavefordeling, redusere omfanget av rapporter og utnytte datasystemene mer effektivt enn i dag.

Man må sette sin lit til at departementet følger opp Handlingsromutvalgets rapport, og at dette vil medføre en reduksjon og revolusjon innen byråkratiske rutiner og krav.

Så kommer en viktig faktor til. Det er at den enkelte finner sine tidstyver og gjør noe med dem. Finner ut om de er en fiende eller en usynlig venn, sjekker ut om noen av tidstyvene er det du har lyst til å gjøre, men som du egentlig ikke trenger å gjøre. Rydd opp i egen tid ved streng prioritering av oppgaver.

Først når alle tar sin del, kan tidstyvens visittid reduseres noe. For ingen klarer å jage tidstyvene vekk, til det er resultatorienteringen kommet for langt.

Kjersti Sørli Rimer,
leder av FAP –
Forskerforbundets forening for administrativt personale

UNIVERSITETET I OSLO

CRISTIN

Kunnskapsdepartementet har i 2010 etablert samarbeidstiltaket Cristin. Hensikten er å gi forskningen økt samfunnsmessig verdi ved å legge til rette for at forskning i flere sektorer sees i sammenheng. Cristin skal innhente og sammenstille informasjon for forskningsinstitusjoner ut fra prinsippet om åpen tilgang for alle. Cristin skal også dokumentere, presentere og gjøre åpent tilgjengelig kvalitetssikrede data om vitenskapelig publisering i en felles nasjonal database som grunnlag for finansieringssystemene i universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren og de regionale helseforetakene.

Styret for Cristin er etablert, og Universitetet i Oslo er vertsorganisasjon for tiltaket.
Mer informasjon om Cristin finnes på www.cristin.no.

Trigges du av lederutfordringer og nybrottsarbeid? Vi søker

Daglig leder

Cristin – Current Research Information System In Norway

Vi søker en person med solid ledererfaring til å lede den videre utviklingen av Cristin. Et viktig lederfokus vil være å sikre institusjonenes medvirkning i Cristin, samt bidra til å sette Cristin i et strategisk og helhetlig perspektiv for sektorene. Stillingen omfatter kommunikasjon og samarbeid over en bred kontaktflate, samt nybrottsarbeid gjennom et viktig utviklingsarbeid.

Dersom du motiveres av nyskapende utviklingsarbeid og har din styrke innen strategi og samhandling, oppfordrer vi deg til å lese mer om stillingen på www.bedriftskompetanse.no!

Søknadsfrist: 7. desember 2010

Søknad registreres via www.bedriftskompetanse.no

For fullstendig utlysningstekst se også "Ledige stillinger" på: www.uio.no

Teknikk og politikk

FORSKNINGSMETODE: I forbindelse med Forskningsdagene hadde Høgskolen i Hedmark avtale med de to største avisene i fylket om at de skulle vurdere publisering av populariserte fagartikler fra skolens ansatte. Det kom inn 22 kronikkforslag hvorav knapt halvparten ble publisert – det ble ikke følgende artikkel:

- Vet du hvorfor det ikke deles ut nobelpris i statsvitenskap og sosiologi? Jo, det finnes allerede en i litteratur! Et megetsigende svar på et retorisk spørsmål som jeg en gang fikk fra en økonom i et akademisk miljø. Foranledningen var en diskusjon om forskningsmetode, et evig aktuelt tema på alle nivåer innen akademia, fra studenter til nobelprisvinnere. Og det handler primært om hvordan forskere skal komme fram til ny og sikker kunnskap. Men metodevalget kan også være politisk betinget!

For samfunnsforskere er valg av metode en integrert del av forskningsprosessen. Metoden må vurderes i relasjon til målet for forskningen, dataenes art, teorien(e) som brukes, og den vil avspeile forskerens vitenskapsteoretiske «legning». Valget står, enkelt sagt, mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Ønsker man å forklare et fenomen eller å generalisere, så velger man førstnevnte. Da trengs det en relativt stor mengde data som kan tallfestes og behandles matematisk-statistisk. Er man derimot opptatt av å forstå, så er svaret kvalitativ metode. Da holder det med færre respondenter som avgir data gjennom (dybde)intervjuer, og/eller observasjon, mens databehandlingen går ut på å tolke svarene/observasjonene.

Siden samfunnsvitenskapen har røtter både i naturvitenskapen og filosofien, så er imidlertid valget langt mindre sjablongartet enn som så. Man kan for eksempel spørre hva som er best egnet til å gjengi meninger og holdninger: tall (kvantitativ metode) eller verbale utlegninger (kvalitativ metode). Og, bør data på ordinalnivå (verdier som er gjensidig utelukkende og kan rangeres, men der avstanden mellom verdiene ikke har noen mening i «virkeligheten» (dataenes ontologiske status)), brukes i avanserte analyseteknikker, for eksempel regresjonsanalyse? Motsatt kan det altså innvendes at forskning uten tall ikke er annet enn «litteratur» ...

Ytterpunktene blant metodealternativene diskuteres og kritiseres jevnlig, og få har gjort det med større engasjement enn sosiologiprofessor Jon Elster. For noen år siden angrep han de «bløte obskurantistene», forskere som bruker kvalitativ metode på en kompromissløs, «litterær» måte. Blant dem som ikke fant nåde, var Shmuel Eisenstadt (israeler som har fått Holberg-prisen): Han «tilhører B-laget innenfor internasjonal statsvitenskap». Det er særlig franske samfunnsforskere Elster synes er i bløteste laget, ikke minst Kristeva (også Holberg-prisvinner) og Derrida, men også Foucault og Bourdieu. Men også de harde obskurantistene har fått sitt: Elster mener at sofistikerte matematiske modeller ikke hjelper oss til å forstå observert atferd – det er formalisme på tomgang. Han viser blant annet til økonomisk statistikk der det i etterkant av forskningsprosessen kan gjøres «datagraving» og «kurvetilpasning», og han kritiserer forskere for manipulering og «massering» av variabler for å oppnå eller styrke en korrelasjon. Det rammer ikke minst sosialøkonomer og statsvitere når Elster (som har pekt på spillteorien som den best egnede for samfunnsvitenskapene) stiller spørsmål ved selve rasjonalitetshypotesen: at vi kan forutsette at vi som borgere og respondenter handler fornuftig. I stedet gir han følelsene mer plass fordi de påvirker våre handlinger slik at vi av og til bør gjøre som Odyssevs; binde oss til masten for ikke å handle irrasjonelt. Følelsene har imidlertid hatt dårlige kår innen samfunnsforskningen, og det fører oss til selve slaget om samfunnsvitenskapen og dens metode(r): positivismedebatten (fra slutten av 1950- til utpå 1970-tallet).

Den positivistiske posisjonen går kort sagt ut på at naturvitenskapen er forbildet for samfunnsvitenskapen. At det forskes på stein i det ene tilfellet, og mennesker og samfunnet i det andre, er ingen relevant forskjell og har derfor ikke betydning for metodevalget. Ja, forskerne har egentlig ikke noe valg; de kan bare forske på det som er kvantifiserbart. Bare det positivt gitte, det man kan sanse, er relevant empiri – følelser og normative utsagn tilhører derfor det ikke-forskbare.

Blant dem som tidlig tok til motmæle mot positivistene, var filosofen Hans Skjervheim. Hans hovedinnvending er at mens det er et klart skille mellom subjektet (geologen) på den ene siden og objektet (steinen) på den andre, så er det ikke tilfellet i samfunnsvitenskapen. Her er forskerne del av det samfunnet de forsker på, det er et subjekt-subjekt-forhold: Forskeren er ikke bare «tilskodar», men også «deltakar», og det gjør denne forskningen prinsipielt ulik den naturvitenskapelige. Skjervheim angrep også «den naturalistiske feilslutningen»; at man ikke kan slutte fra er til bør.

Positivistenes begrunnelse for å bruke naturvitenskapen som forbilde var at forskningen skulle gi grunnlag for predikasjon. Men hvis man kan forutsi menneskelige handlinger, så kan man også kontrollere/styre dem. Dette åpnet for et politisk prosjekt av dimensjoner, og det var det noen som forsto: Mens antipositivistiske argumenter fikk strømme relativt fritt innen akademia og andre offentligheter i det meste av Europa, så var de ikke like velkomne i for eksempel DDR. Der var det blant annet en sterkt positivistisk management-forskning som gjaldt! Myten om verdifri forskning og politiske implikasjoner for og konsekvenser av forskernes metodevalg var ellers et sentralt tema i TV-serien «Hjernevask».

> «Det er en tendens mot mer kvalitativ forskning, også i de mest prestisjefylte tidsskriftene.»

Den harde positivismestriden er over. Begge sider har gitt noe, positivistene trolig mest. De mer ytterliggående av dem snublet i startblokka ved sin selvrefererende inkonsistens: De klarte ikke å gi empirisk belegg for sin påstand om at bare påstander som kan belegges empirisk, er sanne!

Kvantitative studier har nok hatt høyere status enn kvalitative, men det er nå angivelig en tendens i retning av mer kvalitativ forskning, også i de mest prestisjefylte tidsskriftene. Og i forskningshverdagen råder pragmatismen: De to metodene kombineres ved metodetriangulering, i tillegg til at kvalitative data gjerne «kvantifiseres» ved å behandle dem elektronisk.

Knut Gabrielsen,
statsviter,
Campus Rena

Reisegodtgjørelse

SATSER FOR OVERNATTING: Jeg har vært i USA og arbeidet sammen med en professor der. Han inviterte meg til å bo hos ham. Det burde være kjekt av to grunner. Ikke bare kan vi arbeide sammen hele tiden, men Høgskolen i Molde vil også unngå å betale hotellet. Nå får en ikke lenger natt-tillegg ved privat overnatting. Greit nok, men med privat overnatting får en skatt på store deler av kostpengene. I praksis betyr det at jeg får redusert kostpengene fra ca. 700 til 400 kroner. Å leve for 400 kroner pr. dag er ikke mulig, selv i USA. Der går vi ut for å spise både lunsj og middag. I tillegg, som en gjenytelse for å bo privat, betaler en gjerne noen restaurantregninger også for sin vert. Men hvilken besparelse jeg skal ha for å invitere med min kollega ut, kan jeg ikke se?

Løsningen kunne da ha vært å bestille et billig hotellrom for å oppnå skattefrihet, betale for en uke, få kvittering, men si nei takk til nøkkel. Da ville jeg få kostpenger uten skatt, men dette ble for dumt. Jeg aksepterer selvfølgelig å ikke skulle tjene på en slik tur, og et krav om å få kost etter regning – innenfor satsene – burde være et rimelig krav for ansatte i staten. Men det er heller ikke mulig. Åpenbart har staten gått seg vill i sitt eget meget komplekse regelverk for reisegodtgjørelse. Av en eller annen grunn forbauser det meg ikke.

Kai A. Olsen, Molde

GJESTESKRIBENTEN

Surrogati – hvem kan mene?

Det er 32 år siden verdens første prøverørsbarn ble født, og i år fikk den britiske dr. Robert Edwards nobelprisen for sitt bidrag til å utvikle det som nå kalles IVF-metoden. Befruktning med prøverør har blitt behørig akseptert og inngår nå nærmest som en naturlig utvei hvis naturmetoden svikter. Hva som er naturlig, avhenger paradoksalt nok av kulturelle forståelser av både sosiale og tekniske innretninger. Og familien er kanskje den viktigste sosiale innretningen vi har. Dette bekreftes i den seneste familiemeldingen (St.meld. nr. 29):

«Familien er samfunnets grunnleggende enhet, og den viktigste arena for tilhørighet, nærhet og fellesskap.»

Prøverørsbehandlingen ble opprinnelig utviklet som et tilbud til heteroseksuelle par som var ufrivillig barnløse på grunn av medisinsk infertilitet. Og for øvrig har sæddonasjon blitt tilbudt innenfor helsevesenet siden 50-tallet.

Kristin Hestflått Spilker, forsker ved Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

Nå har vi familier av alle slag, og den samme refererte familiemelding fastslår at «Familien omfatter ektepar med og uten barn, samboere med og uten barn, homofile partnere med og uten barn, aleneforeldre som bor sammen med barn, samværsforeldre, familier med fosterbarn og enslige, aleneboende». Her skal ingen kjenne seg utelatt.

Dette indikerer klart at organisering av husholdet, seksualitet og ikke minst foreldreskap er viktige politiske anliggender. Spørsmålet er hva som skal ligge til grunn for en god familiepolitikk, og hvordan en skal håndtere raske endringer i både sosiale og teknologiske muligheter for familiedannelse. Det er ikke medisinsk/teknisk forskning og kompetanse det skorter på, men samfunnsfaglig og humanistisk knowhow.

> «Familien er kanskje den viktigste sosiale innretningen vi har.»

Den pågående kontroversen om surrogati tydeliggjør hvor komplekst det familiepolitiske feltet er. Delvis handler kontroversen om i hvilken grad biologisk slektskap skal ligge til grunn for foreldreskap, delvis handler det også om hvilken biologisk tilknytning som er viktigst: Er det hun som har donert en eggcelle, som er barnets mor? Eller er det hun som har båret fram og født barnet? Ifølge norsk lov er det det siste. Farskap er annerledes. Menn føder som kjent ikke barn, og farskap bestemmes som hovedregel ved DNA-test, altså ved å finne hvilken mann som har bidratt med en sædcelle. Sånn sett kan en si at eggcellen og sædcellen tillegges ulik betydning, at de forskjellsbehandles.

Likestilling og likeverd er sentrale verdier i norsk familiepolitikk. Dette er også bakgrunnen for at lesbiske kvinner nå tilbys sæddonasjon på lik linje med heteroseksuelle kvinner. Men hva med homoseksuelle eller enslige menn? Spørsmålet er åpenbart hvis vi først snakker om likestilling, men det har lenge vært taust. For hvordan skal en tenke om likestilling når det kommer til kroppslige forskjeller? Hva er likhet og forskjell – og likestilling – i reproduksjonsfeltet?

I fjor fikk vi en ny NOU med den klingende tittelen «Farskap og annen morskap». Utredningen er både omfattende og konkret, og sammensetningen av bidragsytere gir en pekepinn på hvem som vet, og hvem som kan mene. Her finnes professorer av mange slag, jurister og biologer, noen er tilknyttet medisinske/tekniske miljøer, andre er hentet fra likestillingsdepartement og -nemnd. Sett fra mitt ståsted, som er feministiske teknologi- og vitenskapsstudier, viser utredningsarbeidet det jeg vil kalle en nennsom koreografi av teknologi, politikk og kulturelle forståelser av foreldreskap. Her er teknologiregulering og familievern balansert på en måte som viser rammen av en norsk biopolitikk.

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

TROMS fylkeskommune

ROMSSA fylkkasuohkan

Informasjon om Troms fylkeskommune på:
www.tromsfylke.no

Foto: Thomas Heggstad

Tannhelsetjenestens kompetansesenter for Nord-Norge

Tannhelsetjenestens kompetansesenter for Nord-Norge (TkNN) har tre hovedoppgaver. TkNN er en henvisningsinstans for pasienter som har behov for spesialistbehandling, utdanner tannlegespesialister og driver forskning og utvikling innenfor faget i tannhelsetjenesten i Nord-Norge. Hovedklinikk og støttefunksjoner er lokalisert i Tromsø med vel 50 ansatte. I tillegg er det en kjeveortopedisk klinikk på Finnsnes med 4 ansatte. Virksomheten i Tromsø er samlokalisert med Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø og Universitetstannklinikken og er sentralt plassert i et nytt og moderne bygg nær universitetssykehuset (UNN) og Universitetet i Tromsø. TkNN kan i dag tilby spesialistkompetanse innen fagområdene kjeveortopedi, oral kirurgi, pedodonti, periodonti, oral protetikk og kjeve- og ansiktsradiologi. Det er også tilsatt sykehustannlege. TkNN har en odontofobienhet og et regionalt team med ansvar for pasienter med sjeldne medisinske tilstander. Kompetansesenteret tilbyr også etterutdanning av tannhelsepersonell og gir råd og veiledning til den øvrige tannhelsetjenesten og andre som har behov.

FORSKNINGSSJEF

Still.ID: 70535.

Forskningssjefen skal ha et overordnet ansvar for forskning og fagutvikling på kompetansesenteret. Forskningen ved kompetansesenteret skal bidra til det vitenskapelige grunnlaget for klinisk virksomhet på tannhelsefeltet. Tannhelsetjenestens organisering og epidemiologi er også sentrale forskningsområder. Kompetansesenteret skal bidra til å heve forskningskompetansen i kliniske og praksisnære miljøer og stimulere til økt forskningsaktivitet.

Tverrfaglig nettverksbygging og kontakt med andre odontologiske og helsefaglige forskningsmiljøer inngår i oppgaven. Forskningssjefen skal planlegge og koordinere kompetansesenterets støttefunksjoner i forbindelse med klinisk forskning. Kompetansesenteret har i dag noen tilsatte med forskningserfaring (doktorgrad/professorkompetanse) og disse vil også kunne bidra til oppbyggingen av et forskningsmiljø.

I tillegg vil forskningssjefen få ansvaret for faglige utviklingsprosjekter og delta i formidling. Noe av aktiviteten innenfor ansvarsområdet foregår i nært samarbeid med Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø.

Vi søker etter en engasjert person med solid forskererfaring. Det kreves doktorgrad og ledererfaring. Helsefaglig bakgrunn er en fordel. Kjennskap til tannhelsetjenesten vil telle positivt. Vi legger vekt på miljøskapende evner og erfaring fra deltakelse i forskningsnettverk.

FoU-leder inngår i ledergruppen ved TkNN og rapporterer til leder for TkNN.

Lønn etter avtale. Pensjonsinnskudd trekkes med 2 %. Flyttekostnader dekkes etter bestemte retningslinjer for tilståelse av flyttegodtgjørelse i Troms fylkeskommune. Vi er behjelpelig med å finne bolig.

Opplysninger om søker kan bli offentliggjort selv om det er bedt om unntak fra offentlighet.

frantz.no

Kontakt: leder for TkNN Ivar Espelid 77 78 90 00. Besøk gjerne www.tknn.no for mer informasjon.
Søknad sendes fortrinnsvis elektronisk via link på www.jobbnorge.no eller www.tromsfylke.no

Adresse: TkNN, Postboks 2406, 9271 Tromsø **Søknadsfrist: 30. desember 2010**

Vennligst opplys i søknaden hvor du først så jobbutlysningen!

Høgskolen i Vestfold (HiVe) er en mellomstor høgskole som tilbyr en rekke fremtidsrettede profesjons- og fagutdanninger på bachelor- og masternivå, i tillegg til videreutdanninger innenfor en rekke fag. Høgskolen driver også forsknings- og oppdragsvirksomhet for næringsliv og offentlig forvaltning. Som regionens kompetansesenter har HiVe 4000 studenter, over 50 studietilbud og ca. 450 ansatte.

HØGSKOLEN I VESTFOLD

FAKULTET FOR ØKONOMI OG SAMFUNNSVITENSKAP HAR LEDIG:

FØRSTEAMANUENSIS/ FØRSTELEKTOR/ HØGSKOLELEKTOR

1-2 OPPDRAGSSTILLINGER INNEN INNOVASJON, UTVIKLINGSARBEID OG/ ELLER ENTREPRENØRSKAP

1 STILLING INNEN SAMFUNNSØKONOMI

1 STILLING INNEN ORGANISASJONS- OG LEDELSESFAG

1 STILLING INNEN BEDRIFTSØKONOMISK ANALYSE

Fullstendig utlysning og elektronisk søknadsskjema på www.hive.no/stilling. Søknadsfrist er **12.12.2010**

www.hive.no

HiNT

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Avdeling for lærerutdanning
Avdeling for landbruk og informasjonsteknologi

4-årige utdanningsstilling ledig:

Stipendiat i spillbasert læring

Stipendet er knyttet til Avdeling for lærerutdanning og Avdeling for landbruk og informasjonsteknologi med prosjektet innen pedagogisk utnyttelse av spill, simulering, animasjoner, multimediale produkter og/ eller digitale kommunikasjonsformer i barnehager/grunnskole/videregående skole.

Kontaktpersoner:
Studieleder Dag Gulaker,
tlf 74 02 25 87 / 91 88 40 81
Studieleder Robin Munkvold,
tlf 74 11 22 45 / 99 63 65 98

Se fullstendige utlysingstekst med krav til søknad og prosjektbeskrivelse på vår internettside **www.hint.no** under "Ledige stillinger".

Søknadsfrist: 3. januar 2011

HiNT tlf. 74 11 20 00 www.hint.no

HiST - Kunnskapen du trenger
I framtida må viktige samfunnsoppgaver løses smartere. Høgskolen i Sør- Trøndelag har kunnskapen som trengs på de fleste samfunnsområder. Vi har kompetanse innenfor teknologi, informatikk, lærer og tolk, økonomi og ledelse og helse og sosialfag. Våre studenter har yrkesnær praksis i samarbeid med offentlige og private arbeidsgivere. HiST er landets nest største høgskole, og er et spennende studie- og arbeidssted.

6 ÅREMÅLSSTILLINGER SOM DEKAN

Ved Høgskolen i Sør-Trøndelag er det fra 01.08.11 ledig 6 åremålsstillinger som dekan. Dekanene tilsettes for åremålsperioder på 4 år, med mulighet for forlengelse med inntil 2 perioder.

Det skal tilsettes dekaner ved følgende avdelinger:

- Avdeling for helse- og sosialfag (ref. Led 01/10)
- Avdeling for informatikk og e-læring (ref. Led-02/10)
- Avdeling for lærer- og tolkeutdanning (ref. Led-03/10)
- Avdeling for sykepleierutdanning (ref. Led-04/10)
- Avdeling for teknologi (ref. Led-05/10)
- Avdeling Trondheim økonomiske høgskole (ref. Led-06/10)

Informasjon om HiST og avdelingene finnes på www.hist.no.

Nærmere opplysninger om stillingene fås ved henvendelse til rektor Trond Michael Andersen, tlf. 95269164, trond.m.andersen@hist.no, eller organisasjons- og personaldirektør Kjell Hansen, tlf 95293052, kjell.hansen@hist.no.
I tillegg kan Horton International v/Jan Gunnar Storli, tlf. 92412800, storli@horton.no, kontaktes.

For fullstendig utlysningstekst samt for å sende elektronisk søknad, gå til www.hist.no/stillinger/. Søknad kan også sendes Høgskolen i Sør-Trøndelag, Seksjon for personal-administrasjon og organisasjons-utvikling, 7004 Trondheim. Søknad merkes ref. nr. Led XX/10.

Søknadsfrist: 6.12.2010

For mer informasjon, samt for å søke på stillingene, se www.hist.no/stillinger/.

Høgskolen i Sør-Trøndelag
N-7004 Trondheim - Tlf.: 73 55 90 00

HiST TRONDHEIM
Kunnskapen du trenger

Høgskolen i Bodø

HØGSKOLEN I BODØ

Vi bygger
Universitetet i Nordland

Ved Høgskolen i Bodø er det ledig stilling som:

Biblioteksdirektør

Nærmere informasjon om stillingen fås ved henvendelse til høgskoledirektør Stig Fossum, tlf 75 51 72 15.

Søknadsfrist: 15. desember 2010

Se fullstendig utlysing og søk stillingen elektronisk på vår hjemmeside www.hibo.no under «Ledige stillinger».

VI BYGGER UNIVERSITETET I NORDLAND

www.hibo.no

HØGSKOLEN I BODØ

frantz.no

The Norwegian University of Science and Technology (NTNU) in Trondheim represents academic eminence in technology and the natural sciences as well as in other academic disciplines ranging from the social sciences, the arts, medicine, teacher education, architecture to fine art. Cross-disciplinary cooperation results in innovative breakthroughs and creative solutions with far-reaching social and economic impact.

Faculty of Natural Sciences and Technology

Department of Biology

Two Associate Professors in Biology (Molecular Biology)

The Department of Biology offers two vacant permanent positions. One position in animal molecular biology (NT-41/10) and one position in plant molecular biology (NT-48/10).

For further information, please contact Head of Department, Professor Bjørn Munro Jenssen tel. +47 73 596073, e-mail: bjorn.munro.jenssen@bio.ntnu.no.

More information about the department can be found on http://www.ntnu.edu/biology

The application with the attachments should be sent electronically through www.jobbnorge.no. **One application for each position.** The application should be clearly marked with the reference number NT-41/10 for the position in animal molecular biology, and NT-48/10 for position in plant molecular biology. **Closing date is 15.01.2011.**

Please see the full advertisment at www.jobbnorge.no or visit NTNUs homepage http://nettopp.ntnu.no

Jobbnorge.no

NTNU
Norwegian University of Science and Technology

LDH

Lovisenberg diakonale høgskole tilbyr bachelor i sykepleie samt har et bredt tilbud innen master-, videre- og etterutdanning for helsepersonell. Undervisningen tar utgangspunkt i kristne verdier og vektlegger omsorg for hele mennesket. Høgskolen har ca 800 studenter og 70 ansatte.

DEKAN

Lovisenberg diakonale høgskole søker dekan i åremålsstilling 100 % i 4 år, med mulighet for forlengelse

Dekan har overordnet faglig, personalmessig og økonomisk ansvar for høgskolens undervisningstilbud og FOU virksomhet.

Søknadsfrist: 15. desember

Se fullstendig utlysning på www.ldh.no

UNIPUB

Landbruksbasert matproduksjon uten importvern – er det mulig?

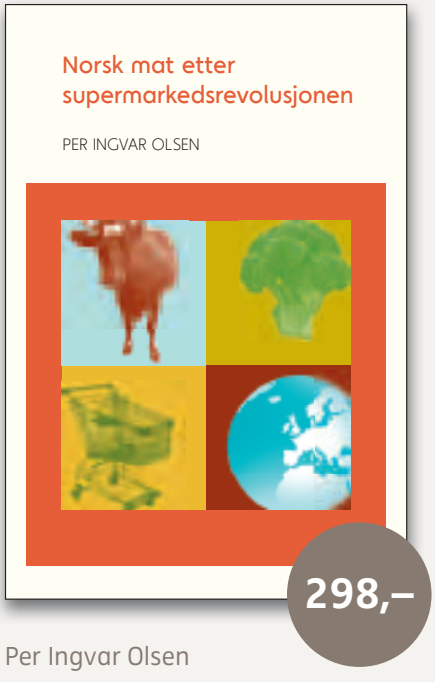

Per Ingvar Olsen

Norsk mat etter supermarkedsrevolusjonen

Hvor bærer det egentlig hen med norsk landbruksbasert matproduksjon? Vil den klare seg i en stadig mer krevende verden der importvern og nasjonal støtte er under kraftig press? Er det mulig å opprettholde et produksjonssystem der vi bruker mer av skattebetalernes og forbrukernes penger enn noen andre?

Per Ingvar Olsen er førsteamanuensis ved Institutt for innovasjon og økonomisk organisering ved Handelshøyskolen BI.

Bøker fra Unipub kan kjøpes i din nærmeste bokhandel.

www.unipub.no

Alt du trenger av banktjenester

På nettfilialen finner du dine medlemstilbud og dine priser. Se etter DnB NOR-logoen på www.forskerforbundet.no og klikk. Det kan lønne seg.

Du kan også ringe 04800 eller komme innom et av våre kontorer. Vis til Forskerforbundets avtale.

DnB NOR

REKTOR – ÅREMÅLSSTILLING

Ved Høgskolen i Gjøvik er det ledig en utfordrende og krevende stilling som rektor. Tiltredelse 1. august 2011. Åremålsperioden er fire år, med muligheter til forlengelse i ytterligere fire år. Etter åremålets utløp tilbys fast stilling ved høgskolen.

Høgskolen er inne i en spennende utvikling; studenttallet har økt med 43 % på fire år til 2600, vi har 290 ansatte fra 25 nasjoner og tilbyr utdanninger på bachelor-, master- og phd-nivåer. Sammen med høgskolene Lillehammer og Hedmark arbeider vi for å etablere Innlandsuniversitetet i 2015.

Vi søker en lydhør og engasjert leder som kan være en samlende kraft internt, og som evner å etablere og styrke et godt samarbeid med institusjonens studenter, samt med FoU-institusjoner og samfunns- og næringsliv regionalt, nasjonalt og internasjonalt. For stillingen kreves høg faglig kompetanse, solid ledererfaring fra kunnskapsorganisasjoner og internasjonal erfaring. Det kreves god kjennskap til universitets- og høgskolesektoren. Relevant lederutdanning er ønskelig.

Nærmere omtale av stillingen finnes på www.hig.no under «Ledige stillinger».

KONTAKTPERSONER:
Prorektor Gro Kvanli Dæhlin, tlf. 9702423/e-post: gro.daehlin@hig.no
Høgskoledirektør Inge Øystein Moen, tlf 48026400/e-post: inge.moen@hig.no

SØKNADSFRIST: 3. JANUAR 2011.

INFORMASJON FRA FORSKERFORBUNDET

For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

I

Hjemling av forskrift om ansettelsesvilkår for stipendiater og postdoktorer

Forskerforbundet ber i et brev til Kunnskapsdepartementet om at forskriften om ansettelsesvilkår for bl.a. stipendiater og postdoktorer hjemles i tjenestemannsloven, ikke i UH-loven.

I praksis innebærer dagens rettstilstand at statlige etater utenfor UH-sektoren kan foreta midlertidig tilsetting i stillingene som postdoktor, stipendiat og vitenskapelig assistent uten å følge kravene og grensene som forskriften setter. Forskerforbundet legger til grunn at dette er en utilsiktet og uønsket konsekvens av at forskriften kun er hjemlet i UH-loven. Forskerforbundet ber derfor om at forskriften blir gitt i medhold av forskrift til tjenestemannsloven på samme måte som de tidligere rundskriv og retningslinjer.

II

Høring – forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling

Kunnskapsdepartementet foreslår presiseringer av vilkårene for akkreditering av fellesgrader og for institusjonsakkreditering i NOKUT-forskriften.

Forslaget som gjelder akkreditering av fellesgrader innebærer kun en formalisering av NOKUTs praksis. Men forslaget som gjelder akkreditering av institusjoner innebærer at fellesgrader ikke skal telle med ved vurderingen av hvorvidt vilkårene for institusjonsakkreditering er oppfylt. Forskerforbundets Hovedstyre vil behandle saken på sitt møte 9. desember.

III

Rapport om midlertidig tilsetting i UH-sektoren

Statsråd Tora Aasland har fått overlevert rapport fra arbeidsgruppen som har utredet tiltak for å redusere andelen midlertidig tilsatte i universitets- og høyskolesektoren.

– Flere av tiltakene arbeidsgruppen foreslår er noe institusjonene og departementet kan gå i gang med straks, sier hun. Universiteter og høyskoler ligger dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet når det gjelder midlertidig tilsetting, også når utdanningsstillinger m.m. ikke er medregnet.

Kunnskapsdepartementet vil nå sende rapporten fra arbeidsgruppen på høring. Du kan laste ned rapporten fra departementets nettside: www.regjeringen.no/kd.

KURSTILBUD

Forskerforbundet arrangerer følgende kurs for tillitsvalgte i januar og februar 2011:

- 31.01–02.02.11: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte
- 08.02.11: Seminar for stipendiater
- 16.–18.02.11: Grunnopplæring trinn II for tillitsvalgte

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

KONTINGENTSATSER 2011

Forskerforbundets kontingentsatser økes med 3,5% i 2011, i tråd med Representantskapets vedtak. Ordinær kontingent i 2011 er dermed kr 336,– per måned, mens redusert kontingent for stipendiater og deltidsansatte er kr 184,- per måned.

Prisen på den obligatoriske gruppelivsforsikringen øker til kr 134,- per måned. Full oversikt over de nye kontingentsatsene finner du på vår nettside: www.forskerforbundet.no/kontingent.

IV

Vil redusere midlertidig tilsetting

Tora Aasland vil ha færre midlertidige tilsettinger i universitets- og høyskolesektoren.

– Dagens nivå er for høyt sammenliknet med andre sektorer i samfunnet, og det skal ned, sa Aasland på Forskerforbundets forskningspolitiske seminar 2. november.

– Redusert midlertidighet vil sikre god rekruttering til norsk forskning, slo Forskerforbundets leder Bjarne Hodne fast i sitt innlegg på seminaret. Han roste Tora Aasland for hennes raske oppfølging av handlingsromutvalgets forslag på dette området.

Du kan lese innleggene fra Forskningspolitisk seminar på nettsiden www.forskerforbundet.no/seminar.

V

Forskerforbundet samarbeider med Amnesty International

Forskerforbundet og Amnesty International har inngått en avtale om samarbeid. Samarbeidet gir Forskerforbundets medlemmer muligheter til å engasjere seg i Amnesty Internationals menneskerettighetsarbeid.

Til grunn for samarbeidet ligger et ønske fra Amnesty International om støtte til sitt pågående menneskerettighetsarbeid, og et ønske fra Forskerforbundet om å utvide og formalisere sitt engasjement for menneskerettigheter og solidaritetsarbeid. Forbundet har derfor funnet det naturlig å profilere Amnesty som sin humanitære samarbeidspartner. Du kan lese mer om avtalen på vår nettside: www.forskerforbundet.no/amnesty.

VI

Forskning og høyere utdanning i statsbudsjettet

NIFU STEP har utarbeidet en rapport om hva budsjettforslaget for 2011 innebærer for forskning og høyere utdanning. Den konkluderer med at det ikke blir realvekst i forskningsbevilgningene i 2011 og at regjeringens mål om fortsatt vekst dermed ikke innfris.

Forskerforbundets leder, Bjarne Hodne, mener NIFU STEPs analyse illustrerer en tendens der regjeringens satsinger på forskningsfeltet ikke blir fulgt opp med de nødvendige midlene.

– Dette bekrefter vår analyse av den rødgrønne regjeringens manglende realisering av egne mål, sier Hodne til Aftenposten. Rapporten fra NIFU STEP er tilgjengelig på www.nifustep.no.

VII

Svak vekst i FoU-innsatsen

Foreløpig statistikk for 2009 over utgifter til forskning og utviklingsarbeid (FoU) viser at den samlede FoU-innsats i Norge utgjorde 42,8 milliarder kroner dette året. Dette er en økning på 1,6 milliarder fra 2008. Realveksten utgjør imidlertid bare 0,4 prosent, skriver NIFU STEP.

Veksten fant sted i universitets- og høgskolesektoren og i instituttsektoren. I næringslivet var det en realnedgang på 3 prosent fra 2008. Det ble utført til sammen 36 300 FoU-årsverk i 2009, 300 flere enn i 2008. Også her fant økningen sted i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren.

VIII

Forskerforbundet støttet TV-aksjonen

Forskerforbundet ga kr 25 000 til årets TV-aksjon i regi av Flyktninghjelpen. Midlene fra årets TV-aksjon går til Flyktninghjelpens arbeid i blant annet Afghanistan, Somalia og DR Kongo. Flyktninghjelpen har en samarbeidsavtale med Unio, som ga 50 000 kr til aksjonen og oppfordret medlemsforbundene og medlemmer til å støtte aksjonen og stille med bøssebærere.

IX

Nytt fra Hovedstyret

På Hovedstyrets møte 28. oktober ble det vedtatt en høringsuttalelse om forslag til ny rammeplan for ingeniørutdanning. Hovedstyret vedtok også justert mandat for Forskerforbundets Opphavsrettsutvalg.

I forbindelse med at Forskerforbundet sentralt skal overta føring av regnskap for lokallag og foreninger fra 01.01.2011 var det behov for å justere retningslinjene for tildeling av reisestøtte til lokallag med stor geografisk spredning, tildeling av prosjektmidler, bruk av OU-midler i staten og bruk av OU-midler i Abelia. De nye retningslinjene er lagt ut på ekstranettet for tillitsvalgte.

X

Blir du medlem nr 18 000?

Forskerforbundet vil i løpet av kort tid passere 18 000 medlemmer. Vi ønsker å markere dette med å gi et reisestipend på kr 10 000 både til den som blir medlem nr 18 000 og til den som verver vedkommende. Blir det deg?

I tillegg til markeringen av medlem nr 18 000 har vi fortsatt en vervekampanje, med premie til alle som verver nye medlemmer. Denne vervekampanjen avsluttes 28. februar 2011, og vi ber alle som har oppsparte vervinger om å merke seg dette.

Retorikk og akrobatikk

Alltid er det diskusjon om statsbudsjettet. Også i år. Men sjelden har man sett en debatt som til de grader har presset politikere på defensiven.

La oss rekapitulere noe av gangen i ordskiftet – fra tallbelagt svada via verbal akrobatikk til et noe vaklete nedslag som følge av hardt møte med virkeligheten.

Kunnskapsdepartementet gikk ut samme dag som statsbudsjettet ble presentert, med en pressemelding som hadde følgende overskrift: «Prioriterer kunnskap og utdanning». Statsrådene Halvorsen og Aasland var begge glade for at regjeringen innenfor et stramt budsjett hadde valgt å prioritere det viktigste for fremtiden, kunnskapssektoren. Forskningen ble omtalt på dette viset: «Regjeringa sitt forslag til statsbudsjett inneber offentlege investeringar i forsking og utvikling på om lag 24,3 milliardar kroner. Det tilsvarer ein nominell vekst på 550 millionar kroner frå saldert budsjett for 2010.»

Av Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet

Forskerforbundet på sin side hevdet i en pressemelding samme dag at forskningen hadde trukket svarteper, og påpekte at statsbudsjettet ikke hadde den påståtte veksten og dermed ikke stod i forhold til regjeringens egen forskningssatsing slik den er formulert i Soria Moria 2. Flere sentrale aktører i UH-sektoren har påpekt det samme som Forskerforbundet tok opp i høringen i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen: Forslaget til statsbudsjett for 2011 innebærer en realnedgang i forskningsbevilgningene for neste år sammenlignet med nivået for 2010.

Slikt blir det debatt av, og representanter for regjeringsapparatet stod hardt på vekstprofilen i forskningsbudsjettet. Men så kan man registrere et begynnende tilbaketog i samband med Aftenpostens presentasjon av Nifu Steps analyse av forskningsbudsjettene de siste årene. Rapporten gir Forskerforbundet rett i analysen av budsjettet for 2011. Det er en realnedgang i 2011 i forhold til 2010. Statsråden på sin side skylder på svak eurokurs!

Oppslaget i Aftenposten og statsrådens kommentar får i sin tur VG til å formulere overskriften på lederartikkelen 4.11. slik: «Forskningsbløffen». I lederen finner vi formuleringer som dette: «Regjeringens bebudede satsing på forskning er en gedigen bløff» og «Hvor pinlig avslørende dette er, illustreres ved at Øystein Djupedals 'hvileskjær' i 2007 fremstår som et betydelig vekstår i forskningsbevilgningene». Noen dager etter følger Dagbladet opp saken med en helsides kommentar med overskriften «Aaslands løfter».

Men i mellomtiden fullfører statsråden sin retoriske loop i et svar i VG. Svaret kan ikke leses som noe annet enn en innrømmelse: Forskningsbudsjettet for 2011 er svakere enn tilsvarende budsjett for 2010.

Under overskriften «Ingen forskningsbløff» skriver statsråden følgende: «2011-budsjettet er et innstramningsbudsjett med lite rom for vekst. (...) I år ble det dermed en videreføring av nivået på forskningen. Et nivå som er historisk høyt. En realnedgang på 0,13 prosent på et budsjett på nesten 25 milliarder kan ikke karakteriseres som en forskningsbløff.»

Så fikk vi det svart på hvitt av statsråden selv: Det er en realnedgang i forskningsbudsjettet fra 2010 til 2011 – noe som altså flere påpekte allerede 5.10. Innrømmelsen fra Tora Aasland kom 7.11. etter en måned med debatter i ulike medier.

Den diskusjonen som har vært, kan man kanskje si i den veldig store sammenhengen dreier seg om små penger. Men debatten har først og fremst en prinsipiell og viktig side. Den dreier seg om tillit til argumenter og om respekt for den annen parts synspunkter.

Denne månedslange debatten har sitt utgangspunkt i regjeringens påstand om at forskningsbudsjettet for 2011 er en oppfølging av regjeringserklæringen. Løftet om forskningsløft holdes, er budskapet. Men det holdt altså ikke. Den retoriske akrobatikken vi har sett fra politikere fra budsjettet ble lagt fram, til første uken i november, er alt annet enn stilren. Slik kan det gå når man undervurderer andres evne til å regne og analysere.

Vi bør bli spart for noe lignende i fremtiden!

Forskningsinstituttene må regnes med

Vårt moderne og stadig mer komplekse samfunn har et omfattende behov for forskningsbaserte råd og tjenester innen mange fag- og samfunnsområder. Mye av denne virksomheten foregår i forskningsinstituttene. Forskningsbasert undervisning er et godt innarbeidet begrep og den bærende ideen for universitetene våre, men instituttsektoren må også inkluderes i den pågående debatten om viktigheten av forskningsforankring.

Det er flere enn femti forskningsinstitutter, noen store – andre relativt små. Faglig kan de grupperes i helse-, miljø- og primærnæringsinstitutter, teknisk-industrielle institutter samt nasjonale og regionale samfunnsinstitutter. Listen over instituttene speiler bredden i samfunnets kompetansebehov. Forskningsinstituttene skal bidra med forskning av høy kvalitet og relevans til anvendelse i næringsliv, forvaltning og i samfunnet for øvrig.

Tilbakemeldingene fra forskerne i instituttene er at de opplever at tiden de kan arbeide med kompetansebyggende forskning, reduseres ned mot et faglig uforsvarlig nivå. Denne bekymringen blant forskerne i instituttsektoren burde i stor grad også bekymre landets myndigheter, som er avhengige av et høyt faglig nivå ved instituttene for å få gode råd og tjenester som bakgrunn for sine beslutninger.

Forskningsinstituttene er ulike på mange måter. Ikke bare har de forskjellige fagområder – de har også forskjellige oppdragsgivere og brukere, ulike økonomiske rammebetingelser og sorterer under forskjellige departementer. Felles for dem er at kvaliteten på de råd og tjenester de forsyner samfunnet med, er avhengig av den kompetansen forskerne bygger opp gjennom sitt daglige arbeid. Denne kompetansen er mer forgjengelig enn mange utenfor sektoren er klar over. Dersom man over tid kun arbeider med mer rutinepregede oppgaver eller kunnskapssammenstillinger, vil det være behov for faglig oppdatering og videreutvikling. For oss som har fartstid i slikt arbeid, er det klart at egen forskning er nødvendig for å holde kompetansen på et akseptabelt nivå.

Av Jan Hongslo, medlem i Forskerforbundets hovedstyre

Forskjellene gjør at forskningsinstituttene i stor grad må finne sine egne tiltak for å opprettholde forskningsaktiviteten. En nøkkel har de likevel felles: For å få mer resurser til forskningsbaserte råd og tjenester må basisfinansieringen økes.

Det kan virke som om styringen fra våre mange departementer i større grad følger en fastsatt prosentsats enn samfunnets behov for kvalitet i råd og tjenester. Det kan synes som om det er vanskelig å prioritere instituttforskningen fremfor departementenes egne kjerneområder. Vi har en jobb å gjøre for å fremme betydningen av vår innsats. Debatten går nå, smi mens den er varm.

Midlertidighet – nok en gang

Vi har nettopp avholdt årets forskningspolitiske seminar – «Midlertidig tilsetting i forskningssektoren». Innledningsforedraget ble holdt av statsråd Tora Aasland. Jeg vil berømme Aasland for at hun har grepet fatt i arbeidet med å redusere midlertidigheten i denne sektoren. Hun har fulgt opp innstillingen fra Handlingsromutvalget ved å nedsette en arbeidsgruppe under ledelse av Magnus Rindal som blant annet skulle

fremme forslag om tiltak for å redusere midlertidigheten. Rapporten fra arbeidsgruppen ble lagt frem dagen før forskningspolitisk seminar. Rapporten inneholder forslag om en rekke tiltak som det med to unntak er full enighet om i gruppen.

Av Sigrid Lem, generalsekretær i Forskerforbundet

Institusjonene skal kontrollere bruk av midlertidig tilsetting, styrke opplæringen om tilsetting i regelverket, tilsette fast støttepersonell og forskere på eksternt finansierte prosjekter og undervisningspersonell samt gjennomføre langsiktig personalplanlegging og karriereutvikling.

Departementet skal ha årlig dialog med institusjonene om bruk av midlertidig tilsetting, pålegge at partene lokalt drøfter bruk av midlertidig tilsetting, og legge til rette for kompetanseutvikling og opplæring i regelverket.

Dette er tiltak som vi tror kan endre gjeldende kultur ved universiteter og høyskoler slik at fast tilsetting alltid blir vurdert som hovedalternativet. Dette vil redusere bruk av midlertidige tilsettinger på sikt.

Rapporten inneholder også forslag om endringer i lovverket og opprydding i uklarheter i bestemmelsene, særlig i forhold til tilsetting i stillinger med ekstern finansiering. Det er uenighet om ett av disse tiltakene. Hele gruppen mener at forskere som hovedregel bør tilsettes fast på eksternt finansierte prosjekter med varighet over fire år, men institusjonsrepresentantene vil samtidig at disse arbeidstakerne ikke skal omfattes av fortrinnsrett til annen stilling ved eventuell oppsigelse. Dette støtter ikke representantene for arbeidstakerorganisasjonene.

Statsråden kommenterte dette punktet på seminaret, og slik jeg tolket statsråden, hadde hun sympati for arbeidstakerrepresentantenes syn – så vi venter spent på et utspill fra statsråden!

Institusjonsrepresentantene har også foreslått at den delen av stipendiatperioden som er ren forskerutdanning, ikke skal medregnes ved beregning av tjenestetid. Dette tiltaket mener arbeidstakerrepresentantene faller utenfor mandatet, og støtter det ikke. Aaslands signaler tyder på at hun på dette området vil følge institusjonsrepresentantene.

På tross av uenigheten om dette siste tiltaket er vi tilfreds med rapporten. Vi er kommet et viktig skritt videre i arbeidet med å redusere midlertidigheten. Kampen er imidlertid ikke over – nå begynner kampen for å iverksette de foreslåtte tiltakene, samtidig som helseforetakene står for tur.

Aktuelle presseklipp:

Forskere må søke om å forske

Det er ikke lenger noen selvfølge at forskere på universitetene får forske. Forskningstid er i ferd med å bli et knapphetsgode man må søke om, og gjøre seg fortjent til.

– Ansatte i vitenskapelige stillinger har rett og plikt til å drive forskning. De skal gi forskningsbasert undervisning, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet.

Blant medlemmene deres er det imidlertid mange vitenskapelig ansatte ved universitetene som ikke lenger har avsatt tid til egen forskning.

Aftenposten 9. november

Forskjellene blir større

Forskerforbundet mener det mangler minst 1000 vitenskapelige stillinger i universitets- og høyskolesektoren. Leder Bjarne Hodne beskriver en situasjon der universiteter overbooker, ved å ta inn flere studenter enn departementet har tildelt studieplasser for. Det gir ytterligere press på vitenskapelig personale.

– Men det blir ikke flere ansatte. I en slik situasjon risikerer vi dårligere undervisning og mindre forskning, sier Hodne.

Aftenposten 10. november

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundet har nærmere 18 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Rådgiver Elin Havelin Rekdal
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Rådgiver Tanya Nymo
Rådgiver Kjetil Mørk (vikar)
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Advokat Haakon Utne Kierulf
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen (permisjon)
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Sekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes

Forskerforum
TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

B-post abonnement

Returadresse:
Forskerforbundet
Postboks 1025 Sentrum
0104 Oslo

FORSKER FORBUNDET

Verver du medlem nr 18 000?

Forskerforbundet vil i løpet av kort tid passere 18 000 medlemmer. Vi ønsker å markere dette med å gi et reisestipend på kr 10 000,- både til den som blir medlem nr 18 000 og til den som verver vedkommende. Blir det deg?

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet før 28.2 2011 får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger.

1 verving

Verv ett nytt medlem til Forskerforbundet og velg mellom værstasjon og vinstativ i vervepremie.

3 vervinger

Verv tre nye medlemmer og få en digital fotoramme i vervepremie.

5 vervinger

Verv fem nye medlemmer og velg mellom en iPod Touch (32 GB) og en Tivoli DAB-radio i vervepremie.

Kampanjen avsluttes 28. februar 2011. Har du oppsparte vervinger og ønsker vervepremie for disse? Ta kontakt på [illegible].

Mer informasjon finner du på [illegible].